

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

21^e JAARGANG

WOENSDAG 16 SEPTEMBER 1936

No. 1081

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Timbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
DE ONTWERP-BEGROTINGS-EN GROOTSTE GEMEENTEN door Mr. Dr. A. van Doorninck	656
Wat is Uw plan? II (Slot) door Prof. Dr. Ir. J. Goudriaan	659
Rotterdam in het tweede kwartaal van 1936 door Mr. W. F. Lichtenauer	663
De Millioenennota	664
AANTEKENINGEN:	
Budgetaire en economische politiek	671
De zichtbare suikervoorraden in de wereld	673
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	672—673
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	671, 674

ROTTERDAM, 14 SEPTEMBER.

De stemming, welke over Nederland is gekomen als gevolg van de verloving van Prinses Juliana, heeft bewezen, hoezeer het Nederlandsche volk zich als natie een geheel voelt en hoe op oogenblikken, waarop dat gevoel tot uiting komt, de bestaande verschillen verkleinen en plaats maken voor eendracht en saamhoorigheid. Men zou hieruit de gevolgtrekking kunnen maken, dat het onderling begrijpen grooter is dan men gewoonlijk denkt, en dat men ook in normale tijden veel grooter samenwerking zou kunnen bereiken, indien niet sommige verschillen telkens weer kunstmatig werden aangeblazen.

Met name op sociaal en economisch terrein is dit van zooveel belang. Op den te Rotterdam gehouden Havendag heeft Minister Gelissen gewezen op de groote waarde, die aan socialen vrede moet worden toegekend. Hij voegde hieraan toe, dat maatschappelijke welstand een hecht fundament voor goede sociale omstandigheden is en dat er een nauwe wisselwerking tusschen beide bestaat. De Regeering, zoo zeide de Minister, stelt alles in het werk om goede economische omstandigheden te scheppen, waarmee zij den socialen vrede, d.w.z. de hoogste belangen van den mensch, dient.

Ten aanzien van den economischen wereldtoestand heeft de secretaris-generaal van den Volkenbond, Avenol, een geleidelijk herstel geconstateerd. Sinds het hoogtepunt van de crisis in den zomer van 1932 valt een aanhoudend herstel waar te nemen, dat, zij het onregelmatig, zich in versneld tempo voortzet.

Hoezeer echter de economische omstandigheden weer door politieke worden beïnvloed, blijkt uit een beslissing van het economisch Volkenbondscomité, hetwelk, met het oog op de nog steeds bestaande politieke spanningen, den tijd nog niet gekomen acht voor het bijeenroepen van een nieuwe economische en financiële wereldconferentie. Het zijn deze spanningen, welke de Engelsche Regeering ertoe hebben geleid, de Duitsche Regeering tamelijk onverwacht voor de tweede helft van October te Londen uit te noodigen om de conferentie van vijf bij te wonen¹⁾, welke Frankrijk deden besluiten in 1937 4 milliard voor zijn weermacht uit te geven, Joego-Slavië en Roemenië een accordo betreffende wederzijdsche hulp voor leger- en wapenindustrie deden sluiten en in Nederlandsch-Indië, waar de pers reeds weinig waardeering toonde voor de voorgestelde vlootplannen, een propaganda-comité tot verdere uitbreiding van de weermacht zullen doen ontstaan. En het zijn redevoeringen als door Hitler te Neurenberg gehouden, waarin hij koloniën eischt en de rijkdom aan gebieden van de Sovjet-Unie benijdt, welke deze politieke spanningen nog steeds vergrooten.

Doch te zelfder tijd toont de wereld ook op andere wijzen gunstiger economische omstandigheden te willen bevorderen. Voor een groot deel wordt getracht dit door de uitvoering van openbare werken te doen. Brazilië heeft het denkbeeld van een economisch vijf jarenplan opgevat, waarvoor 1½ milliard milreis noodig zal zijn, om economisch noodzakelijke werkzaamheden en bouwwerken uit te voeren. President Roosevelt heeft de Boulderdam-centrale ingewijd, welke 165 millioen Dollar heeft gekost, doch, naar verwacht wordt, in 50 jaar deze kosten zal hebben opgeleverd. En de Ned-Indische Regeering heeft van de Nederlandsche welvaartsbijdrage van f 25 millioen een belangrijk deel voor openbare werken en assainering bestemd.

¹⁾ De Duitsche Regeering heeft inmiddels verklaard, dat deze conferentie dan nog te weinig voorbereid kan zijn, zoodat zij is uitgesteld. In October zullen voorbereidende besprekingen aanvangen.

DE ONTWERP-BEGROOTINGEN VOOR 1937 VAN DE VIER GROOTSTE GEMEENTEN.

Nu de tijd nadert, waarin de financieele werkprogramma's der openbare lichamen voor het komende jaar de algemeene aandacht komen vragen, en ter voldoening aan het bepaalde in de artt. 238 en 253 der Gemeentewet de Colleges van B. en W. hun ontwerp-begrotingen voor 1937 aan den Gemeenteraad hebben aangeboden, schijnt het niet ondienstig — mede met het oog op de algemeene beschouwingen der toelichtende nota's — aan de ontwerp-begrotingen der vier grootste gemeenten, die tezamen ongeveer 25 pCt. van de bevolking van Nederland omvatten, een beknopt overzicht van den financieelen toestand dezer gemeenten te ontleenen.

Als algemeene opmerking, welke aan een meer gedetailleerd overzicht van de cijfers dient vooraf te gaan, verdient vermelding, dat alle vier Gemeentebesturen zich geen dieperliggend doel voor oogen hebben gesteld dan voor het jaar 1937 zooveel mogelijk evenwicht te scheppen tusschen de gewone uitgaven en ontvangsten. Men zal mij willen antwoorden, dat die taak in de gegeven omstandigheden al moeilijk genoeg was. Inderdaad kan dit ten volle worden erkend, maar niettemin schijnt de vraag gewettigd, of niet juist deze toenemende moeilijkheden er de besturen althans van de grootste gemeenten toe zouden hebben moeten brengen het werkloosheidsvraagstuk, dat in de eerste plaats de oorzaak is der financieele ontreddeering, en met de praktijk waarvan zij meer dan eenig ander openbaar lichaam in aanraking komen, breeder te bezien, dan tot uiting komt in de verzuchtingen van B. en W. over de stijgende lasten en het uitblijven eener automatische conjunctuurverbetering. Hadden niet juist deze Gemeentebesturen blijk gegeven de moeilijkheden, waarvoor ook zij geplaatst zijn, beter te verstaan, indien zij, in plaats van in steeds klemmender toon een beroep te doen op grooter Rijksbijdragen, hun beleid in sterker mate hadden geconcentreerd op de oorzaken van de werkloosheid in plaats van op de gevolgen?

Dit had temeer voor de hand gelegen, nu er anderen, buiten de verantwoordelijke bestuurders staande, zijn, die wél plannen hebben beraamd voor een productieve werkloosheidsbestrijding en daarvoor propaganda maken; plannen veelal, die bij de groote massa gemakkelijk ingang vinden maar die, werden zij aanvaard en tot uitvoering gebracht, het welvaartspeil van het volk in zijn geheel en dus ook dat der groote gemeenten steeds verder zouden omlaag drukken. De verlaging der kosten van het levensonderhoud, die als een eerste voorwaarde voor de vergroting onzer productiemogelijkheden wordt gevoeld, wordt, indien de overheidslasten blijven stijgen, niet bereikt en het kwaad der stijgende overheidslasten wordt niet opgeheven enkel door de middeelen aan te wijzen, waardoor deze lasten gedekt kunnen worden en zeker niet, indien die middeelen worden verkregen door optering van reserves, lastenverschuiving naar de toekomst, hogere belastingen, of afwenteling van lasten op het Rijk. Aan de economische gevolgen der opgelegde lasten dienen ook de Gemeentebesturen al hun aandacht te schenken, willen zij de taak der Overheid om buiten den vicieusen cirkel van stijgende lasten, grooter werkloosheid en daardoor weer stijgende lasten te blijven, behoorlijk helpen vervullen. Het stelt teleur, dat de begrotingen der vier grootste gemeenten voor 1937 en de nota's, waarbij deze begrotingen worden aangeboden zoo weinig blijk geven, dat de Gemeentebesturen zich bij het ontwerpen daarvan van deze dieper liggende taak bewust zijn geweest.

Ontwerp-Begrooting van Amsterdam.

De ontwerp-begrooting dezer gemeente wijst voor 1937 als gewone uitgaven aan een totaal van f 129.354.957
Voor 1936 beliep dit totaal „ 128.286.043
Zoodat de gewone uitgaven stijgen met f 1.068.914

Deze voortgaande stijging, welke uiteraard een zeer bedenkelijk verschijnsel genoemd moet worden, wordt behalve door toeneming der vaste lasten als gevolg van de schuldstijging, bijna uitsluitend veroorzaakt door de stijgende kosten der werkloosheidsbestrijding; het subsidie aan de burgerlijke instelling voor maatschappelijke steun, wordt voor 1937 f 398.000 en de uitgaven voor werkverschaffing f 1.423.000 hooger geraamd dan voor het loopende dienstjaar.

Burgemeester en Wethouders deelen in hun begeleidende nota mede, dat het vóóronwerp der begrooting voor 1937 een tekort aanwees van f 14½ miljoen zonder de extra bijdrage in de werkloosheidslasten en zonder rekening te houden met de vastgestelde verlaging van het havengeld. Door verschillende besparingsmaatregelen en door een meevaller op het nadeelig saldo-1935 daalde dit tekort met ongeveer f 1 miljoen. Het restant van f 13½ miljoen stellen B. en W. voor te dekken door de navolgende maatregelen:

1. dekking nadeelig saldo 1935 door overboeking van voor den kapitaaldienst bestemde middelen naar den gewonen dienst	f	281.534.91
2. raming van de extra bijdrage en de belastingbijdrage uit het werkloosheids-subsidiefonds op de maximum bedragen, waardoor 99 pCt. van de door de Regeering erkende werkloosheidsuitgaven ten laste van het Rijksfonds gebracht zouden worden ..	„	9.928.000.—
3. Vermindering afschrijving gemeentetelefoon	„	1.281.803.—
4. uitkeering uit de reserve van het gemeentelijk assurantiefonds	„	1.000.000.—
5. uitkeering uit de reserve van de gemeente waterleidingen.....	„	100.000.—
6. uitkeering uit de reserve voor de kwade posten der gem. inkomstenbelasting	„	100.000.—
7. schrapping van bijdragen aan den kapitaaldienst wegens uitgaven, welke in korter tijd dan 40 jaren moeten worden afgeschreven	„	570.539.—
Totaal....	f	13.261.876.91

Indien men mede in aanmerking neemt, dat het Gemeentebestuur reeds om de begrooting voor 1936 sluitend te maken voor een bedrag van f 2.795.000 heeft geput uit reservefondsen en verlaging van afschrijving, kunnen de bovenstaande dekkingsmiddelen bezwaarlijk als reëel worden aangemerkt. Men kan niet aannemen, dat het Gemeentebestuur van Amsterdam zoozeer een vreemde zou zijn in Jerusaleem, dat het een verhooging der bijdrage uit het werkloosheids-subsidiefonds als een praktische mogelijkheid beschouwt. Vermindering van afschrijvingen en overbrenging van uitgaven naar den kapitaaldienst zijn synoniem met lastenverschuiving, terwijl het putten uit reservefondsen noodig kan zijn in moeilijkheden van voorbijgaanden aard, maar niet als dekkingsmiddel kan fungeren in een periode, die voor langen termijn een verlaging van uitgaven vordert.

Met het bovenstaande is uiteraard niet bedoeld te zeggen, dat het Gemeentebestuur van Amsterdam tot dusver in de verlaging van het uitgavenpeil werkloos zou zijn gebleven; daarmede zou aan den tegenwoordigen wethouder van Financiën stellig groot onrecht worden gedaan. In een aan de pers verstrekte nota heeft deze terecht in herinnering gebracht, dat de gewone uitgaven 1931 (rekening) op 1936 (begrooting) met niet minder dan f 31 miljoen zijn verminderd, en dat, terwijl aan salarissen en loonen in 1931 f 52.380.000 werd uitbetaald, dat cijfer over 1936 niet meer dan f 35.450.000 zal bedragen. Maar de volle waardeering voor dezen inderdaad belangrijken arbeid kan het feit niet goedpraten, dat ook

thans nog het peil der uitgaven veel te hoog ligt en dat de begrooting voor een bedrag van tenminste *f* 5 à *f* 6 miljoen is sluitend gemaakt door onreële of onjuiste dekkingsmiddelen, waarbij dan nog de onvermijdelijke lastenverlaging buiten beschouwing is gelaten.

Ontwerp-Begrooting van Rotterdam.

De ontwerp-begrooting voor 1937 der gemeente Rotterdam geeft het navolgende beeld:

Raming gewone uitgaven 1936	<i>f</i> 111.241.012
Raming gewone uitgaven 1937	„ 108.357.543
Voor 1937 lager	<i>f</i> 2.883.469

De inkomsten voor 1937 zijn geraamd op *f* 106.637.543, zoodat de begrooting een tekort aanwijst van *f* 1.720.000.

De begrooting van Rotterdam leent zich zeer moeilijk voor een beknopt zakelijk overzicht. De noodlijdende toestand, waarin deze gemeente sedert eenige jaren verkeert, gepaard aan het streven om met een begrooting voor den dag te komen, die den financieelen toestand niet in een al te ongunstig daglicht zou stellen, heeft ertoe geleid om bij het opmaken dier begrooting regelen toe te passen, die in een op de continuïteit ingestelde huishouding niet toelaatbaar zijn. Zoo bijv. deelen B. en W. in hun begeleidende nota mede, dat zij geen afschrijving hebben geraamd op de crisis-uitgaven en -tekorten van vorige jaren, welke tekorten per 1 Januari 1937 (dus zonder dat de uitkomst van den dienst 1936, waarvoor in de begrooting voor dat jaar een tekort is geraamd van *f* 2.3 miljoen, bekend kon zijn) reeds *f* 37.000.000 zullen bedragen. Weliswaar is op de begrooting voor 1937 een bedrag van *f* 1.850.000 uitgetrokken voor betaling van rente over dit bedrag, doch de begrooting sluit met een tekort van *f* 1.720.000 en naar het oordeel van B. en W. is dus „de begrooting in engeren zin”, d.w.z. indien men vorige dienstjaren geheel buiten beschouwing laat, ongeveer sluitend.

Het is duidelijk, dat een dergelijke redeneering niet aannemelijk is. Niet alleen toch vormt de *f* 37 miljoen een onderdeel van de gemeenteschuld, waarvan evenals van ieder ander onderdeel rente betaald moet worden, zoodat deze rentebetaling niet geacht kan worden te liggen buiten de verplichtingen van het budget 1937 in engeren zin, maar bovendien eischen de wettelijke voorschriften, dat een tekort van een afgesloten dienstjaar op den gewonen dienst van de eerstvolgende begrooting moet worden gedekt, zoodat in elk geval een behoorlijke afschrijving op de vorige tekorten wel het minimum is wat als een gewone uitgaaf op de begrooting voor 1937 gedekt behoort te worden. Het weglaten van een dergelijken post heeft tengevolge, dat de begrooting een onjuist beeld geeft van de financieele verplichtingen der gemeente.

Hetzelfde geldt met betrekking tot andere posten. Zoo bijv. trekt het de aandacht, dat terwijl de post Steunuitkeering aan werklozen voor 1937 in vergelijking met 1936 *f* 379.500 hoger moest worden geraamd, de post wegens gemeentelijke werkverschaffing, waarop voor 1936 een bedrag van *f* 1.086.500 staat uitgetrokken, voor 1937 „Pro Memorie” is geraamd. In de balans van de begrooting is daardoor voor dit Hoofdstuk een lager totaal verkregen, terwijl toch mag worden betwijfeld of voor 1937 de uitgaven lager zullen zijn. Andere voorbeelden leveren de post wachtgelden, die ten laste van den kapitaaldienst zijn gebracht; voorts is een extra afschrijving van *f* 75.366 wegens met verlies ingekochte onderpanden van de begrooting geschrappt, „omdat” — aldus zeggen B. en W. — „een dergelijke versterkte „aflossing zoolang nog geen reëel sluitend budget is „verkregen, toch geen practisch gevolg kan hebben.” Ook hebben B. en W. de begrooting, — naar zij zeggen in verband met een het vorige jaar vanwege het Rijk gemaakte opmerking — „gezuiverd van uitgaven „terzake van aanschaffingen en vernieuwingen, welke

„op den kapitaaldienst thuis behooren.” Deze lastenverschuiving, die in een gemeente met een zóo drukken schuldenlast natuurlijk dubbel bezwaarlijk moet worden geacht, heeft ertoe medegewerkt, dat de saldi der verschillende bedrijven voor 1937 niet onbelangrijk gunstiger konden worden geraamd dan voor 1936 het geval is geweest.

Op de kosten van onderhoud verklaren B. en W. meer te hebben bezuinigd dan naar hun oordeel verantwoord is te achten. Een ander voorbeeld levert nog de raming van de opbrengst van het zeehaven-geld, waaromtrent B. en W. mededeelen, dat zij met de in 1936 ingevoerde tijdelijke tariefsverlaging geen rekening hebben gehouden, omdat er van mag worden uitgegaan, dat indien de verlaging ook in 1937 wordt bestendig, de gemeente de noodige compensaties zal ontvangen uit het werkloosheidssubsidiefonds. Dergelijke voorbeelden toonen aan, dat de ontwerp-begrooting voor 1937 van Rotterdam de noodige realiteit mist om voor de beoordeeling van den financieelen toestand dezer gemeente en als basis voor haar financieel beleid te kunnen dienen. Voor het verkrijgen van een behoorlijk inzicht zal het noodig zijn een begrooting samen te stellen, welke volgens normale regelen en met uitschakeling van alle crisis-mentaliteit en van onvervulbare wenschen omtrent bijzondere Rijksbijdragen wordt opgemaakt. Het alsdan blijvend tekort op den gewonen dienst zal maatstaf moeten zijn voor het beoordeelen van de maatregelen, welke tot herstel van gezonde gemeentefinanciën getroffen moeten worden.

Ontwerp-Begrooting van 's-Gravenhage.

De ontwerp-begrooting voor 1937 der gemeente 's-Gravenhage wijst een totaal aan gewone uitgaven aan van *f* 70.629.253,20
Voor 1936 beloopten deze uitgaven .. „ 68.637.328,39
zoodat voor 1937 de gewone uitgaven pl.m. *f* 2 miljoen *hooger* zijn geraamd dan voor het loopende dienstjaar.

Ofschoon B. & W. er in hun Memorie van Toelichting op wijzen, dat de begrooting voor 1937 nog meer in het teeken van de heerschende economische zorgen staat dan haar voorgangster, zijn zij er niettemin in geslaagd een begrooting aan te bieden, die zonder nadeelig saldo sluit.

Intusschen geldt ook van deze begrooting hetgeen hierboven in het algemeen is opgemerkt. Wat baten alle verzuchtingen over den slechten economischen toestand als de begrooting zelve iedere aanwijzing mist, dat het inzicht en de kracht aanwezig zijn om te doen wat tot verbetering van den toestand noodig is? Ook de Haagsche begrooting gaat voort in uitgaven te stijgen, zoekt dekking in onreële en economisch verwerpelijke middelen en mist daardoor elke werkelijk opbouwende tendens. Worden laatstbedoelde dekkingsmiddelen geschrappt, dan vertoort de begrooting een aanzienlijk gat, gelijk uit de navolgende posten moge blijken.

1. Het nadeelig saldo van den dienst 1935 moet ingevolge de bestaande voorschriften op de begrooting voor 1937 gedekt worden. Die dekking behoort tot de gewone uitgaven en mag niet, gelijk wordt voorgesteld, ten laste van reservefondsen der productieve bedrijven worden gebracht. Dit nadeelig slot beloopt *f* 1.345.000.

2. Een bedrag van *f* 270.000 is gevonden door verhooging van de opcenten op de hoofdsom der personeele belasting. Het behoeft geen uitvoerig betoog, dat in dezen tijd verdere belastingverhoging geen wapen is in de hand van een Gemeentebestuur, dat terecht over verderen teruggang van den economischen toestand klaagt.

3. In de begrooting is opgenomen een bedrag van *f* 170.000 wegens nader aan te geven besparingen. Aangezien de praktijk heeft geleerd, dat niets onreëler is dan perspectief besparingen, kan dit bedrag voorloopig niet als gedekt worden beschouwd.

4. Het tekort wordt tot een bedrag van f 1.000.000 gedekt door uitkeering uit het reservefonds van het grondbedrijf. Niet alleen vormen eenmalige dekkingsmiddelen een door de praktijk gelogenstrafte speculatie op een automatische verbetering van den financieelen toestand, maar bovendien schijnt het twijfelachtig of in dezen tijd van huurdaling het grondbedrijf reserves bezit, die voor met dit bedrijf niet rechtstreeks verband houdende doeleinden gebruikt zouden mogen worden.

De wijze, waarop ook de gemeente 's-Gravenhage haar begrooting voor 1937 heeft opgemaakt, wordt voorts nog gekenmerkt door de navolgende in die begrooting verwerkte voorstellen:

a. een bedrag van f 20.900 wordt gevonden door stopzetting van de premiestorting in het gemeentelijk brandverzekeringsfonds;

b. de premiestorting in het gemeentelijk ongevalfonds wordt verlaagd met f 50.000;

c. reserveeringen door stortingen in het erfpachtfonds en in het reservefonds voor uitgegeven terreinen bij het grondbedrijf worden achterwege gelaten;

d. de wachtgelden zullen ten bedrage van f 258.450 worden betaald uit het fonds voor ambtenaars-eigenpensioenen. Bovendien zullen uit dit fonds worden betaald de pensioenen, voor zoover deze de ten laste van den gewonen dienst gebrachte annuïteit van f 1.892.000 overtreffen (f 77.913);

e. het tarief der hondenbelasting wordt verhoogd (raming f 35.000);

f. aangekondigd wordt het voornemen om de niet-onbeteekenende verliezen, welke in 1937 verwacht worden op het Rijkshypothekenfonds en op het Noodhypothekenfonds, te dekken uit de reserve der gemeentelijke hypotheekbank;

g. een deel der kosten van de werkverschaffing (voor gereedschappen, toezicht e.d.) wordt gebracht ten laste van den kapitaaldienst (f 130.000);

h. de rente, gekweekt met het kapitaal der reservefondsen van de productiebedrijven en van het grondbedrijf, wordt gebracht ten bate van den gemeeneen dienst (f 158.000);

i. de afschrijvingspercentages der bedrijven, die reeds voor 1936 met 10 pCt. zijn verlaagd, worden voor 1937 verder verminderd.

De bovenstaande, niet op volledigheid aanspraak makende staalkaart van meer of minder bedenkelijke dekkingsmiddelen toont aan, hoezeer ook in de Haagse gemeentebegrooting voor 1937 het streven heeft voorgezetten om het steeds grooter wordende gat met allerlei tijdelijke en den toestand slechter makende middelen te bedekken. Inmiddels zijn voor 1937 de uitgaven wegens ondersteuning van behoeftigen en werkloozen f 1.748.813 hooger geraamd dan voor het loopende dienstjaar.

Werd de begrooting voor 1937 zoodanig opgemaakt, dat althans verdere teruggang van den financieelen toestand zou worden voorkomen en waarbij dus nog niets werd gedaan om de Gemeente door lastenverlaging actief aan het opbouwingsproces te doen deelnemen, dan zou blijken, dat in de begrooting een slechts door reële verlaging van het uitgavenpeil te dichten gat aanwezig is van tenminste 3 à f 4 miljoen.

Ontwerp-Begrooting van Utrecht.

De ontwerp-begrooting voor 1937 der gemeente Utrecht wijst aan:

Totaal gewone uitgaven 1937	f 19.790.145
Totaal gewone uitgaven 1936	„ 19.379.471
Stijging in 1937	f 410.674

B. en W. wijzen er in hun begeleidende nota op, dat het jaar 1932 een tekort heeft opgeleverd van f 1.238.563, 1933 van f 905.100, 1934 van f 760.814, 1935 van f 1.047.010, welke tekorten ten deele gedekt zijn door optering van reserves. Ook het jaar 1936

zal een tekort opleveren. Voor 1937 geldt hetzelfde. Met inbegrip van het niet uit de algemeene reserve gedekte deel van het nadeelig saldo 1935 ten bedrage van f 495.118 bedraagt het tekort voor 1937 rond f 935.000. Dit tekort zal worden gedekt:

a. voor zooveel het nadeelig saldo 1935 betreft door het onttrekken van een gelijk bedrag aan de algemeene reserve, nadat die reserve is verhoogd door overboeking van de reserves van het electriciteitsbedrijf, de gasfabriek en de slachtplaats en door beschikking over een verwacht overschot in het Weduwen- en Weezenpensioenfonds;

b. door verlaging van de aan het algemeen burgerlijk pensioenfonds terug te betalen pensioenen met f 50.000;

c. door het betalen der wachtgelden uit een in te stellen wachtgeldenfonds, waardoor kan worden volstaan met de betaling van een 10-jarige annuïteit van de contante waarde der verleende wachtgelden; dit geeft een directe verlaging van uitgaven met f 141.794;

d. door verlaging der afschrijvingen op de activa der gemeentebedrijven met f 87.500;

e. door nog door te voeren verdere bezuinigingen en vereenvoudiging der structuur van de Gemeentelijke diensten en bedrijven met f 122.500;

f. door verlaging van personeelskosten met f 38.000.

Van de meeste dezer dekkingsmiddelen geldt hetzelfde als hierboven ten aanzien van de andere gemeenten is opgemerkt.

Voorts wijzen B. en W. er in een nadere nota op, dat, nadat zij met groote inspanning de begrooting voor 1937 in evenwicht hadden gebracht, een circulaire van het Departement van Binnenlandsche Zaken dd. 13 Augustus jl. werd ontvangen, waarin een nieuwe verlaging van de uitkeering uit het werkloosheidssubsidiefonds wordt aangekondigd, zoodat, indien de Regeering aan dit voornemen uitvoering zou geven, de ontwerp-begrooting opnieuw een tekort zou gaan aanwijzen. Indien deze circulaire zou wijzen op het voornemen der Regeering om het tekort in het werkloosheidssubsidiefonds te verminderen door de bijdragen uit dit Fonds aan de Gemeenten verder te verlagen, dan mag toch de vraag worden gesteld, of men zal kunnen voortgaan met een sluitend maken der Rijksbegrooting door de bijdragen aan de Gemeenten uit het werkloosheidssubsidiefonds te verlagen en van de Gemeente-begrootingen (Amsterdam) door een hogere bijdrage uit dat zelfde fonds als dekkingsmiddel te ramen, terwijl inmiddels de lasten zelve steeds verder blijven omhoog gaan. In Utrecht wordt voor 1937 wegens kosten van ondersteuning aan behoeftigen en werkloozen een bedrag van f 519.514 meer uitgetrokken dan voor 1936.

Slotbeschouwing.

De vier hierboven toegelichte ontwerp-gemeentebegrootingen hebben, ofschoon de plaatselijke omstandigheden uiteraard uiteenloopen, toch zeer kenmerkende punten van overeenstemming. In Amsterdam, Den Haag en Utrecht zijn, ondanks de erkenning dat de publieke lasten te zwaar drukken, de uitgaven voor 1937 niet lager maar hooger geraamd dan voor 1936. In Rotterdam zou, indien de begrooting naar juiste beginselen was opgemaakt, vermoedelijk hetzelfde geval zich voordoen. De stijging der uitgaven is in de eerste plaats een gevolg van de hogere ramingen voor steun aan behoeftigen en werkloozen. En eindelijk is er nog op een derde punt overeenstemming n.l. dat voor de hogere uitgaven dekking wordt gezocht in middelen, welke den financieelen toestand der betrokken gemeenten nog slechter maken en dus in de tegenwoordige omstandigheden niet meer aanvaard kunnen worden. Van eenige constructieve begrotingspolitiek is geen sprake.

De vraag of nog langer kan worden voortgegaan met te leven in de hoop op betere tijden en inmiddels

de komst van die betere tijden te bemoeilijken door verdere ontworping onzer publieke financiën, kan feitelijk geen vraag zijn.

Het wordt nu toch waarlijk de hoogste tijd, dat wij, na jaren achtereen het voornaamste Overheidsdoel te hebben gezocht in de verzachting van de gevolgen van de crisis en daarmee onze openbare financiën, die nog bezig waren zich te herstellen van de klappen van den wereldoorlog, een heel stuk achterop hebben geholpen, thans het roer wenden en met alle kracht op een verbetering van den economischen toestand aansturen. En dan natuurlijk niet met middelen als het Plan van den Arbeid, die de tijdelijke en kunstmatig verkregen werkverruiming zouden koopen met een steeds verdergaanden teruggang van ons nationaal vermogen en verzwaring van den improductieven schuldenlast. Aan de vermindering van de werkloosheid moet worden medegewerkt door allen, die tot verlaging der productiekosten en verbetering der productiekansen kunnen bijdragen. Op welke wijze, met dit hoofdbeginsel voor oogen, de werkloozenzorg georganiseerd zou moeten worden, zou ten spoedigste een punt van nader onderzoek moeten uitmaken door een speciaal daarvoor in te stellen deskundige Staatscommissie.

Als tweede punt van onderzoek sluit zich daarbij aan de vraag, welke wijzigingen de financieele verhouding tusschen het Rijk en de gemeenten zou moeten ondergaan teneinde tot een juister lastenverdeling te komen van de publieke uitgaven en zooveel mogelijk waarborgen te scheppen voor op den duur levensvatbare en gezonde openbare huishoudingen. Het is niet onwaarschijnlijk, dat deze omvangrijke arbeid niet meer zóó tijdig voltooid zou kunnen worden, dat de begrotingen voor 1937 er op zouden kunnen wachten. Doch dit zou een reden te meer zijn, om den arbeid onverwijld te beginnen.

A. VAN DOORNINOK.

WAT IS UW PLAN?

II (Slot.)

B. Omvang en duur van de gave-gulden-werkloosheid.

Opnieuw een paar technische opmerkingen vooraf.

1. De werkloosheidscoëfficiënten van tabel II, fig. 4, enz. zijn telkens berekend door het aantal werklozen te deelen op het totaal aantal in een beroep werkzame personen. Het aantal werklozen is ontleend aan het Bulletin Mensuel van den Volkenbond. Het aantal in een beroep werkzame personen is berekend uit de gegevens, welke voorkomen in het Statistisches Jahrbuch für das deutsche Reich. Daar de vergelijking zich over een groot aantal jaren uitstrekt, is rekening gehouden met de toeneming der bevolking door het aantal in een beroep werkzame personen in een bepaald jaar te interpoleeren tusschen of te extrapoleren uit de gegevens der laatst bekende beroepstellingen. Dit was mogelijk voor Nederland, Groot-Brittannië en Noorwegen. Voor Denemarken en Zweden hebben geen beroepstellingen plaats gehad na 1920. In deze beide landen is de toeneming van het aantal

in een beroep werkzame personen in procenten gelijk genomen aan het bevolkingsaccres.

2. Alle cijfers voor het jaar 1936 zijn verkregen door die over de eerste 5 of 6 maanden van dit jaar te deelen op de overeenkomstige cijfers over dezelfde periode van het vorig jaar; met de aldus verkregen coëfficiënten is dan het getal over 1935 vermenigvuldigd om dat over 1936 zoo goed mogelijk te schatten.

3. De Nederlandsche werklozenstatistiek tot en met het jaar 1930 vermeldt alleen het aantal werklozen volgens de vrijwillige werkloosheidsverzekering. Sedert 1931 echter is ook het aantal werklozen bekend, dat ingeschreven is bij de arbeidsbeurzen en dit is het getal, dat de laatste jaren steeds wordt gebruikt. Om de gegevens van 1930 en vorige jaren vergelijkbaar te maken met de zoo juist genoemde, is nu voor elk van de jaren van de periode 1931—1935 de verhouding bepaald tusschen het aantal ingeschrevenen bij de arbeidsbeurzen en het aantal verzekerde werklozen. Het rekenkundig gemiddelde van deze vijf verhoudingsgetallen is 1.94. Met dezen factor zijn dus de aantallen verzekerde werklozen van de periode 1927—1930 vermenigvuldigd en vervolgens herleid tot werkloosheidscoëfficiënten, welke thans vergelijkbaar geacht kunnen worden met die van 1931 en volgende jaren.

4. De schattingen van het beloop der gave-gulden-werkloosheid na 1936 brengen eenvoudigheidshalve den conjunctuurcyclus niet in beeld, slechts de Trend. Dit is ook geoorloofd, omdat deze schattingen immers juist betrekking hebben op de werkloosheid, welke in Nederland is ontstaan door monetaire oorzaken *boven* de werkloosheid, welke samenhangt met de algemeene wereldconjunctuur.

Tabel II en fig. 4 geven het beloop van de werkloosheidscoëfficiënten aan in Engeland, Zweden, Denemarken en Noorwegen, dus in de vier landen, welke vrijwel gelijktijdig in September 1931 hebben gedevalueerd, en in Nederland. Bovendien is het rekenkundig gemiddelde van de werkloosheidscoëfficiënten dezer vier devaluatielanden bepaald.

De conclusies, die zich bij aandachtige beschouwing van fig. 4 aan elken onpartijdigen waarnemer moeten opdringen, zijn:

1e. Het beloop van de werkloosheid in de vier devaluatielanden vertoont, behoudens geringe faseverschuivingen van hoogstens 1 jaar, een opmerkelijke overeenstemming. Het zijn krommen, die behooren tot eenzelfde familie.

2e. De werkloosheidscurve van Nederland echter vertoont een geheel afwijkend beeld. Deze wordt blijkbaar beheerscht door wetmatigheden, die voor de vier andere niet gelden.

Toen Dr. Stridiron, in October 1933, in zijn eerste publicatie over dit onderwerp in dit tijdschrift er op wees, dat er reeds een duidelijk verschil viel waar te nemen tusschen het beloop der werkloosheid in de devaluatielanden en in de goudlanden, werd deze conclusie, welke toen reeds voor den nauwgezeten waarnemer muurvast stond, van verschillende zijden in twijfel getrokken.

Thans, 3 jaar later, heeft het feit zich dermate geaccentueerd, dat niemand er meer over denkt het nog te loochenen. Men tracht het thans te „verklaren” door er op te wijzen — in proza — dat de crisis

Tabel II. Werkloosheidscoëfficiënten 1926—1936 in Engeland, Zweden, Denemarken, Noorwegen en Nederland.

	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Engeland	4.3	4.6	4.7	6.8	9.8	10.4	9.6	8.1	7.7	6.9
Zweden	1.2	1.1	1.2	1.6	2.4	3.3	3.6	3.1	3.0	2.7
Denemarken	4.6	3.6	3.1	2.8	4.0	8.4	8.1	6.4	6.0	6.2
Noorwegen	2.1	1.9	1.7	1.7	2.3	2.8	3.0	2.9	3.0	2.8
Rekenkundig gemiddelde der devaluatielanden ..	3.1	2.8	2.7	3.2	4.6	6.2	6.1	5.1	4.9	4.7
Nederland	1.6	1.3	1.5	2.3	4.3	8.3	9.7	9.9	11.3	12.4
Nederland op basis gemiddelde der devaluatielanden	1.6	1.3	1.5	2.3	2.6	3.5	3.5	2.9	2.8	2.7
Nederland op basis gemiddelde der devaluatielanden + 50 %	—	—	—	—	3.9	5.3	5.3	4.4	4.2	4.1
Schatting van de gave-gulden-werkloosheid:										
a. op basis gem. der devaluatielanden	—	—	—	—	1.7	4.8	6.2	7.0	8.5	9.7
b. op basis gem. der devaluatielanden + 50 %	—	—	—	—	0.4	3.-	4.4	5.5	7.1	8.3
c. op basis Denemarken	—	—	—	—	—	—	1.6	3.5	5.3	6.2

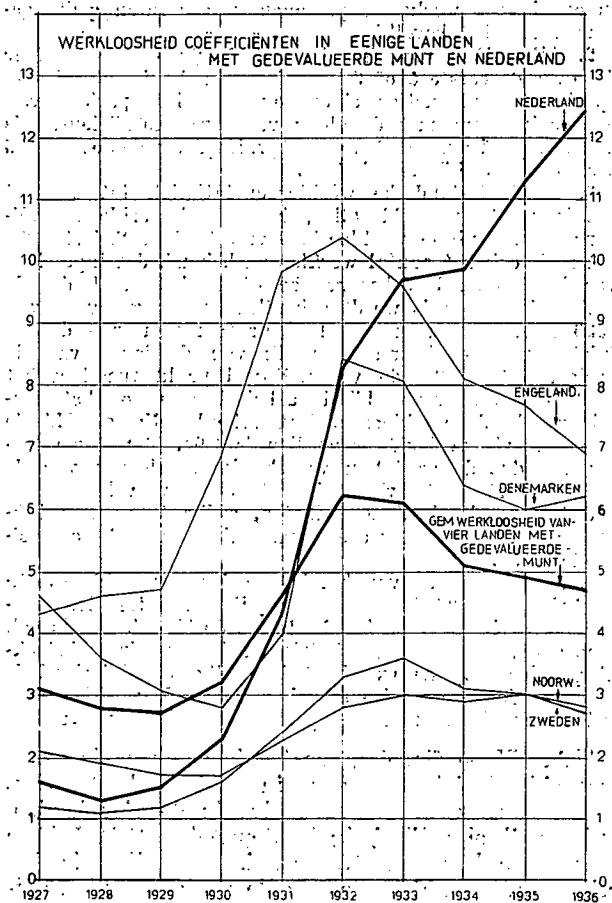

Fig. 4:

hier te lande later haar intrede heeft gedaan dan in de ons omringende landen:

Uit de grafiek blijkt evenwel duidelijk, dat deze „verklaring” — in de feiten en cijfers — geen enkele steun vindt: de devaluatielanden vertoonen het maximum van hun werkloosheid in 1932 of 1933; Nederland kan op zijn vroegst een maximum bereiken in 1936. Maar van een faseverschuiving van 3 à 4 jaar tusschen de Nederlandsche kromme en die der devaluatielanden vindt men in de grafiek geen spoor terug. Integendeel: Gedurende de periode 1927 t/m. 1930 loopt de Nederlandsche lijn geheel parallel met de 4 andere. Na 1930 daarentegen, dat wil dus zeggen *gelijktijdig met de devaluatie van het Engelsche Pond*, is het beloop der Nederlandsche lijn geheel onvergelykbaar met dat der 4 andere. De stijging is veel sterker. Reeds in 1933 zijn de werkloosheidskrommen der 4 andere landen doorsneden: De Nederlandsche lijn zet haar stijging vrijwel onafgebroken voort, de werkloosheid in de 4 devaluatielanden daarentegen vertoont een voortdurende daling. Samenvattend kan men dus zeggen: over de periode 1927—1930 bestaat tusschen alle 5 de landen een sterke analogie. Na 1930 heeft het beloop van de werkloosheid in Nederland een geheel afwijkend karakter, dat klaarblijkelijk door geheel andere invloeden bepaald wordt dan de werkloosheid in de devaluatielanden.

De vraag rijst nu, of het mogelijk is om de sterke analogie, welke bestaat tusschen de vier devaluatielanden onderling over de geheele periode 1927—1936 en tusschen deze 4 landen en Nederland van 1927—1930, te gebruiken om daaruit af te leiden het vermoedelijk beloop van de werkloosheid, zooals deze in Nederland zich zou hebben ontwikkeld, indien ons land zich in 1931 als vijfde lid bij het sterlingblok zou hebben gevoegd.

Alvorens deze methode op Nederland toe te passen, kan men er eerst mee experimenteren door haar beurtelings te gebruiken voor de taxatie van het

vermoedelijk beloop van de werkloosheid in elk der vier devaluatielanden op grond van het beloop in de drie andere landen. Men krijgt dan onafhankelijk van de reeds bekende nacalculatie een voorcalculatie en kan uit vergelijking van beide zich een oordeel vormen over de nauwkeurigheid dezer voorcalculatorische methode.

Dit experiment is uitgevoerd in de vier controlegrafieken van fig. 5. In de grafiek van bijv. Engeland is dus uitgegaan van de onderstelling, dat van dit land alleen bekend waren de werkloosheidscijfers over de 4 jaren 1927—1930 en dat bovendien bekend waren de werkloosheidscijfers van de drie andere landen Zweden, Denemarken en Noorwegen over het geheele tijdvak 1927—1936. Van deze drie bekende landen is per jaar het rekenkundig gemiddeld der werkloosheidscoëfficiënten bepaald, dit is voor elk der vier jaren 1927—1930 gedeeld op de bekende werkloosheidscoëfficiënten van Engeland en de hieruit resulterende factor, in dit geval 2.37, is gebruikt om uit de gegevens van de gemiddelde lijn voor Zweden, Denemarken en Noorwegen gedurende de periode 1931—1936 de vermoedelijke Engelsche lijn af te leiden. Deze voorcalculatorische werkloosheidslijnen zijn in de 4 controlegrafieken de gestippelde lijnen A.

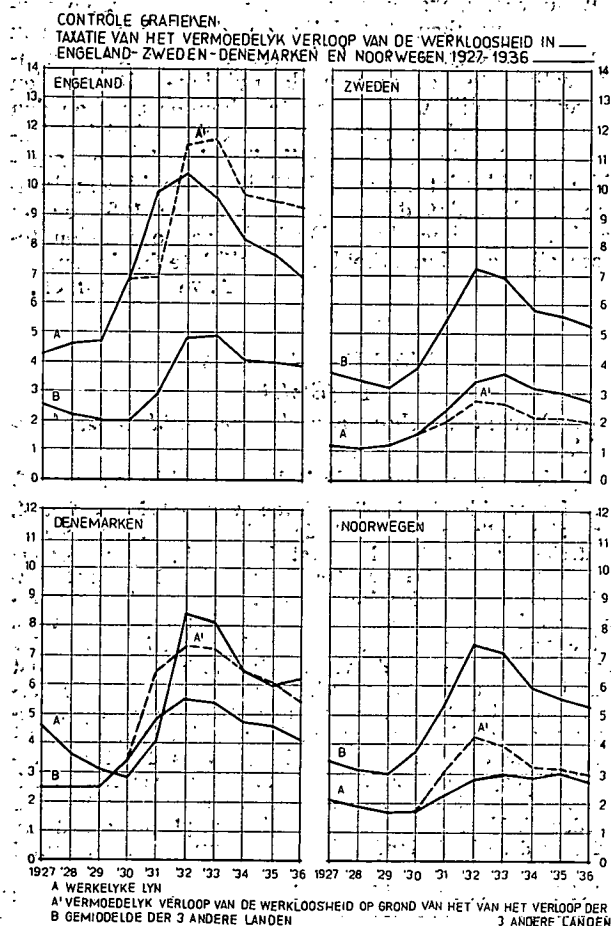

Fig. 5.

Nadere beschouwing van deze 4 grafieken kan ons dus inlichten over de mate van nauwkeurigheid, welke aan deze benaderingsmethode mag worden toegekend. Het resultaat is dan ongeveer het volgende.

De afwijkingen tusschen voor- en nacalculatie zijn niet onaanzienlijk, maar zij zijn in hoofdzaak op te vatten als een zekere faseverschuiving; de verschillen tusschen de berekende en de werkelijke werkloosheid zijn afwisselend positief en negatief, zelden groter dan 30 pCt. en nergens groter dan 50 pCt. van de berekende waarde.

Met dit resultaat toegerust is het mogelijk de betekenis van fig. 6 te beoordeelen. In deze grafiek

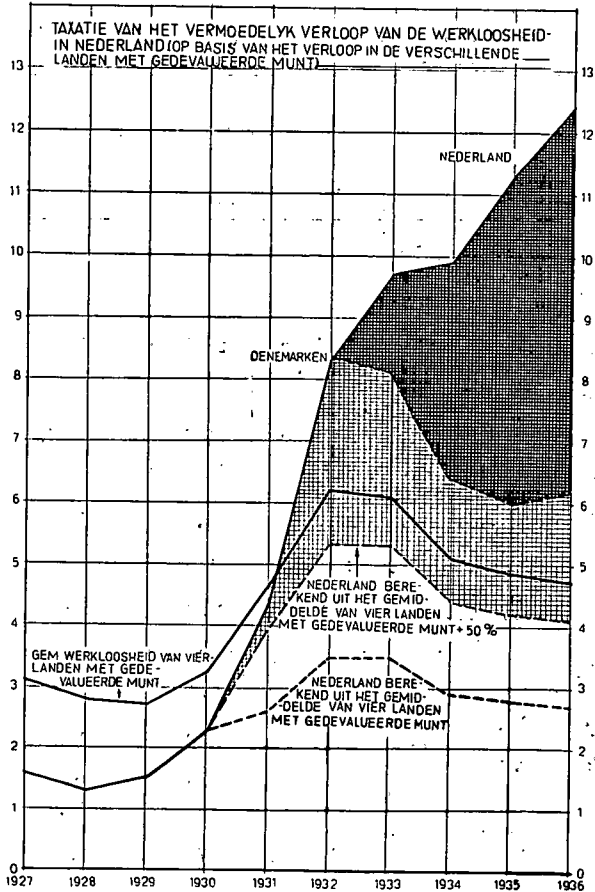

Fig. 6.

vindt men terug de werkloosheidscurve van Nederland en die, welke het rekenkundig gemiddelde der vier devaluatielanden voorstelt. Deze laatste zullen wij kortshendshalve de sterlingkarakteristiek noemen.

Voor elk der jaren 1927—1930 is nu de verhouding bepaald tusschen de Nederlandsche werkloosheidscoëfficiënten en de overeenkomstige waarden van de sterlingkarakteristiek. Het gemiddelde van deze vier verhoudingen is 0.57. Met dit getal 0.57 zijn nu de ordinaten der sterlingkarakteristiek herleid voor de periode 1931—1936. Op deze wijze verkrijgt men dus de kromme, die het waarschijnlijke beloop van de werkloosheid in Nederland aangeeft, indien in 1931 gelijktijdig met Engeland ware gedevalueerd.

Wij willen nu verder gaan en rekening houden met de boven gevonden maximale afwijking in de contrôlegrafieken. Deze bedroeg hoogstens 50 pCt. tusschen de berekende en de werkelijke werkloosheid. Wij verhoogden dus de, op basis van de „sterlingkarakteristiek” berekende werkloosheid in Nederland tenslotte nog met 50 pCt.

Het verschil, telkens op de ordinaten gemeten, tusschen de werkloosheidskromme van Nederland en de zoo juist genoemde geeft dan aan: de waarschijnlijke grootte van de extra werkloosheid, die in Nederland door zijn uitzonderlijke monetaire politiek is te voorschijn geroepen. Het blijkt dan, dat de ontzaglijke werkloosheid van 12.4 pCt., welke vermoedelijk in 1936 zal optreden, slechts voor 4.1 pCt. voortvloeit uit de algemeene wereldconjunctuur; het geheele verschil, dus 8.3 pCt., komt op rekening van den gaven gulden.

Wordt de op basis van de sterlingkarakteristiek berekende werkloosheid in Nederland niet met 50 pCt. verhoogd, dan is het verschil $12.4 - 2.7 = 9.7$ pCt. De onnauwkeurigheid van de schatting heeft op het eindresultaat dus slechts een betrekkelijk geringe invloed.

Voor het geheele tijdvak 1931—1936 geïntegreerd bedraagt het verschil dan resp. 28.7 pCt. of 0.9 mil-

lioen werklooze manjaren en 37.9 pCt. of 1.2 miljoen werklooze manjaren.

En wanneer men nog een stap verder wil gaan en Nederland vergelijken met het land uit de sterlinggroep, waarin tot dusver de werkloosheid het ongunstigst is verlopen, namelijk met Denemarken, dan nog komt men tot de conclusie, dat Nederland ten aanzien van Denemarken een extra werkloosheid vertoont van 12.4 pCt. — 6.2 pCt. = 6.2 pCt. Over de jaren 1932 tot 1936 gecumuleerd belooft dit 16.6 pCt., dus rond 0.5 miljoen werklooze manjaren.

Het staat dus menschelijkerwijze gesproken vast, dat de gave gulden ons in het verleden reeds vele honderduizenden werklooze manjaren heeft gekost.

Welke offers zal men nog van Nederland vragen om dit experiment tot het bittere einde voort te zetten?

Hoe zal de werkloosheid zich ontwikkelen, indien een der verschillende aanpassingsmogelijkheden A, B en C in het vorige artikel uiteengezet, zich geleidelijk zou gaan verwezenlijken?

Voor de beantwoording van deze vraag is het allereerst noodzakelijk een inzicht te hebben in het verband tusschen de stijging van de werkloosheid en de beweging van het Nederlandsche prijsniveau. Tabel III en fig. 7 brengen dit verband tot uiting.

Tabel III.
Correlatie tusschen de daling van het prijsniveau en de toename van de werkloosheid in Nederland 1930—1936.

Jaar	Indexcijfers kosten van levensonderhoud	Daling van het prijsniveau ten opzichte van voorafgaand jaar	Daling van het prijsniveau ten opzichte van voorafgaand jaar in % van idem	Werkloosheid	
				in %	toename
1930....	159.5	—	—	2.3	—
1931....	149.4	10.1	6.3	4.3	2.0
1932....	138.7	10.7	7.2	8.3	4.0
1933....	136.9	-1.8	-1.3	9.7	1.4
1934....	137.3	+ 0.4	+ 0.3	9.9	0.2
1935....	133.1	4.2	3.1	11.3	1.4
1936....	131.1	2.0	1.5	13.4	1.1

De zes relaties uit de periode 1930—1936 correleeren zeer goed met een eenvoudige rechte lijn, welke gehoorzaamt aan de volgende formule (zie fig. 7): de werkloosheid stijgt elk jaar met 0.5 pCt. plus 0.36 pCt. voor elk procent daling van het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud.⁴⁾

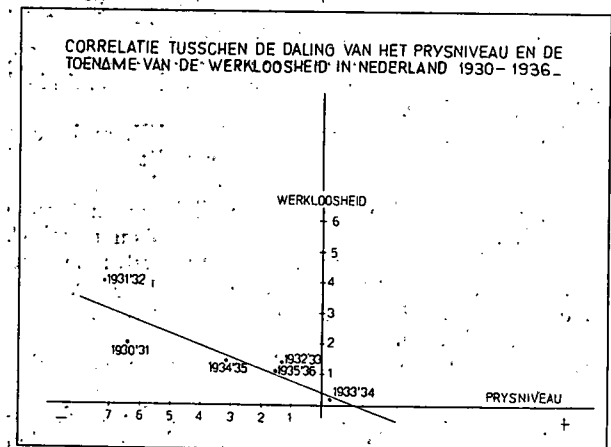

Fig. 7.

⁴⁾ Het is goed er nog eens uitdrukkelijk de aandacht op te vestigen, dat de ervaring der laatste 6 jaar dus duidelijk leert, — hetgeen trouwens geheel in overeenstemming is met een goed theoretisch inzicht — dat de Nederlandsche werkloosheid sterker stijgt in jaren, waarin het Nederlandsche prijsniveau sterker daalt. Dat is dus precies het omgekeerde van hetgeen de aanpassingsjournalistiek ons wil doen gelooven.

Wanneer wij dit empirische resultaat, verkregen uit de juist verlopen 6-jarige periode, willen gebruiken voor een taxatie van de vermoedelijke ontwikkeling van de werkloosheid in de toekomst, dan is het goed zich er rekenschap van te geven, dat de jaarlijksche stijging van de werkloosheid met 0.5 pCt. vermoedelijk gezien moet worden als het steeds verder doorwerken van het prijsverschil tusschen Nederland en de wereldmarkt op alle Nederlandsche bedrijven in den ruimsten zin genomen, die van deze wereldmarkt direct of indirect afhankelijk zijn. Wanneer tijdens het verder verloop der aanpassing dit verschil in prijsniveau evenredig met den tijd vermindert, dan is het redelijk om aan te nemen, dat ook dit jaarlijksch accres evenredig vermindert. Uitgaande van deze onderstelling laat zich het vermoedelijk beloop van de werkloosheid bijv. voor aanpasingsgeval A (Nederlandsch prijsniveau vertoont een maximum daling van 2 pCt. per jaar; Engelsch prijsniveau in goud constant) als volgt taxeeren.

De initiale gave-gulden-werkloosheid in 1936 bedraagt 8.3 pCt. op basis gemiddelde der devaluatielanden plus 50 pCt. Gedurende de 15-jarige aanpassingsperiode daalt het vaste jaarlijksche accres der werkloosheid van 0.5 pCt. tot 0. Uit dien hoofde is de werkloosheid aan het einde van de 15-jarige aanpassingsperiode dus gestegen met $15 \times 0.5 : 2 = 3.75$ pCt.

Een tweede accres vloeit voort uit de aangenomen jaarlijksche daling van het prijsniveau met 2 pCt. Deze daling geeft een jaarlijksch accres aan werkloosheid van $2 \times 0.36 = 0.72$ pCt. Aan het einde van de 15-jarige aanpassingsperiode bedraagt dit tweede accres dus $15 \times 0.72 = 10.8$ pCt.

De maximale werkloosheid in 1951 zou dan bedragen $8.3 + 3.75 + 10.8 = 22.9$ pCt.

De totale gave-gulden-werkloosheid gedurende de geheele aanpassingsperiode 1931—1948 gecumuleerd is samengesteld uit vier deelen.

1e. De reeds gecumuleerde werkloosheid in de jaren 1931—1936 = 28.7 pCt.

2e. De cumulatie van het reeds per 1936 bestaande bedrag van 8.3 pCt. = gedurende 15 jaar $15 \times 8.3 =$ 124.5 pCt.

3e. Het accres voortvloeiend uit de parabolische stijging van de werkloosheid met 3.75 pCt.; dit geeft dus gecumuleerd een bedrag van $\frac{1}{2} \times 15 \times 3.75 =$ 37.5 pCt.

4e. Het accres voortvloeiend uit de lineaire stijging met 10.8 pCt., dit geeft dus gecumuleerd een bedrag v. $0.5 \times 15 \times 10.8 =$ 81 pCt.

De totaal geproduceerde werkloosheid bedraagt dus rond 272 pCt. over een periode van 5 plus 15 jaar, dus gemiddeld 13.6 pCt. per jaar.

Bij een gemiddeld aantal van 3.7 miljoen in een beroep werkzame personen beteekent dit een totaal aantal van 11.2 miljoen werklooze manjaren.

Op geheel dezelfde wijze laten zich bovenstaande grootheden ook uitrekenen voor geval B en geval C. Geval C is, zooals bekend, het gunstigste; de aanpassingsduur is na 1936 nog „slechts” 12 jaar.

Het totaal verlies aan werklooze manjaren komt op rond 7 miljoen.

En wanneer men nu opnieuw alle onzekerheden aan den gunstigen kant rekent en aanneemt, dat alleen het excedent van de Nederlandsche werkloosheidscijfers boven de Deenschè ten laste van den gaven gulden mag worden geboekt, dan worden bovengenoemde cijfers slechts weinig beter. Ook dan nog (zie tabel IV en fig. 8¹⁾) zal in het beste geval C de gave-gulden-werkloosheid stijgen van 6.2 tot 14.8 pCt. en in totaal een verlies berokkenen van 149 pCt. of van 5.5 miljoen werklooze manjaren.

¹⁾ In fig. 8 staat bij de lijn C „Eng. prijsniveau ged. stijging”. Dit moet zijn „Eng. prijsniveau max. stijging”.

Tabel IV.

Omvang van de gave-gulden-werkloosheid voor drie verschillende gevallen van aanpassing.

	A Nederlandsch prijsniveau max. daling. Engelsch prijsniveau constant	B Nederlandsch prijsniveau constant. Engelsch prijsniveau max. stijging	C Nederlandsch prijsniveau ged. daling. Engelsch prijsniveau max. stijging
Aanpassing wordt bereikt (d.w.z. werkloosheid maximum welvaart minimum) gerekend van '36 afna dus in het jaar.....	15 jaar 1951	28 jaar 1964	12 jaar 1948
Totale duur van het halve aanpassingsproces.....	20 jaar	33 jaar	17 jaar

I. Op basis gemiddelde der devaluatielanden

Grootsteg.g.werkloosheid	24.3 %	16.7 %	18.3 %
Totale g.g. werkloosheid tot maximum..	302 %	440 %	212 %
Gem. g.g. werkloosheid	15.1 %	13.3 %	12.5 %
Manjaren g.g. werkloosheid tot maximum	11.2 mill.	17.6 mill.	7.8 mill.

II. Op basis gemiddelde der devaluatielanden + 50 %

Grootste g.g. werkloosheid	22.9 %	15.3 %	16.9 %
Totale g.g. werkloosheid tot maximum..	272 %	392 %	186 %
Gem. g.g. werkloosheid	13.6 %	11.9 %	10.9 %
Manjaren g.g. werkloosheid tot maximum	10.1 mill.	15.7 mill.	6.9 mill.

III. Op basis Denemarken.

Grootste g.g. werkloosheid	20.8 %	13.2 %	14.8 %
Totale g.g. werkloosheid tot maximum	228 %	321 %	149 %
Gem. g.g. werkloosheid	11.4 %	9.7 %	8.7 %
Manjaren g.g. werkloosheid tot maximum	8.4 mill.	12.8 mill.	5.5 mill.

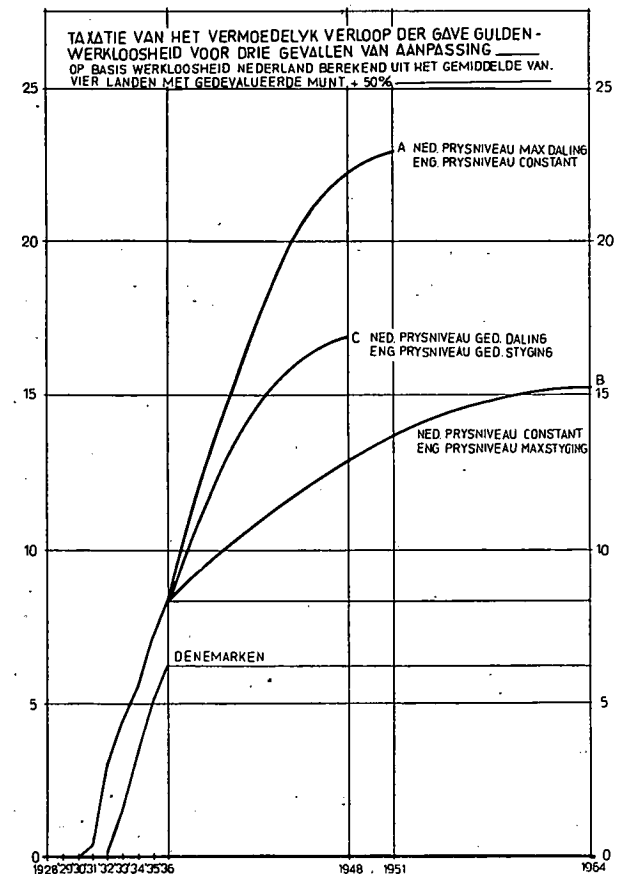

Fig. 8.

En wanneer men nóg verder zou willen gaan en zou willen aannemen — maar voor deze onderstelling is geen enkele reden — dat de gave-gulden-werkloosheid in Nederland na 1936 niet verder stijgt, maar de thans reeds bestaande marge van 6.2 pCt. gedurende een 12-jarige aanpassingsperiode op dit niveau gehandhaafd blijft, dan komt men nog tot een geaccumuleerde werkloosheid van $16.6 + 12 \times 6.2 = 91$ pCt., dus een verlies van rond 3.4 miljoen werkloze manjaren.

Wij zien er van af, de verliezen aan werkloze manjaren nog eens om te rekenen in geld wegens gederfde productie.

De onmetelijke hoeveelheid leed, die in deze enkele cijfers begrepen is, is niet op geld te waardeeren.

Maar wanneer de President van De Nederlandsche Bank in zijn jaarverslag een oplossing zoekt voor de vraag, waar toch de winsten vandaan komen, die in geval van devaluatie worden gemaakt, dan is hij hier dicht in de buurt van het goede antwoord. Zij komen voort — voor zoover zij niet bestaan uit herstel van door de deflatie teweeggebrachte verstoringen in de verdeelingsverhoudingen — uit het laten werken van de productie in plaats van deze stelselmatig door versobering tot steeds geringeren omvang terug te brengen, zooals door de politiek van den gaven gulden geschiedt.

Voor ieder, die bekend is met de techniek en de beteekenis van „Planning” is het duidelijk, dat de voorafgaande beschouwingen niet ten doel hebben den duur van het aanpassingsproces en de mate van de nog te verwachten gave-gulden-werkloosheid te voorspellen. Er zijn in het economische-, sociale- en politieke wereldgebeuren zooveel onberekenbare factoren, dat geen verstandig man zal gelooven, dat het mogelijk is de zekerheid voor de toekomst in een doosje bij zich te dragen.

Toch legt het practisch handelen ons den plicht op, de consequenties van onze daden ook over een langer tijdsverloop zoo goed mogelijk vooruit te schatten. Voor deze schatting is maar één betrouwbare basis: de vergelijkbare ervaring uit het verleden.

En onze beschouwingen willen dus alleen onder cijfers brengen datgene, *wat op grond van vroegere ervaring* in de toekomst vermoedelijk als het meest waarschijnlijke mag worden verwacht.

Het is zeer goed mogelijk, dat het beloop, en vooral het beloop in de eerstvolgende twee of drie jaar, gunstiger zal zijn dan onze beschouwingen doen verwachten. De aanpassingspolitiek heeft ongetwijfeld het recht, meevallers te boeken: de als een brand snel om zich heen grijpende wedstrijd in bewapening, de misoogt in de Vereenigde Staten.

Maar evenmin als het geoorloofd was om gedurende de boomperiode 1925—1929 te gelooven in de „prosperity for ever”, mag men nu geloof slaan aan de duurzaamheid van deze haussebeweging. De volgende wereldcrisis laat zich over 1, 2 of 3 jaar verwachten, zoo zij niet wordt opgevangen door het vroegtijdig uitbreken van den volgenden wereldoorlog.

In beide gevallen staat het vast, dat Nederland door een dezer rampen ten zwaarste zal worden getroffen zonder dat het aanpassingsproces voltooid, laat staan dat de gevolgen daarvan hersteld zijn.

Vast staat ook, dat, zoolang de aanpassing niet bereikt is, de ontwikkeling van de werkloosheid in Nederland ongunstiger moet zijn dan in de devaluatielanden, omdat de aanpassing zelve immers juist verkregen moet worden door een mindere geneigdheid tot prijsstijging, respectievelijk een grotere geneigdheid tot prijsdaling in Nederland dan in de omringende landen.

Voor het tot uiting brengen van dit verschil in prijsbeweging zijn zuiver monetaire factoren, excessieve goudvoorraden en dergelijke niet voldoende: deze monetaire factoren worden alleen effectief, in-

dien de polsslag van het economisch leven daartoe de mogelijkheid schept.

Wie de aanpassing verdedigt van Nederland bij het wereldprijsniveau, verdedigt dus met onvermijdelijkheid het terughouden van de productie-intensiteit in Nederland bij die van het buitenland.

Men kan alleen aanpassen door een grootere werkloosheid in stand te houden.

Maar men kan een economisch organisme niet straffeloos jarenlang mishandelen. De gevolgen daarvan zijn niet alleen van stoffelijken, maar ook van geestelijken, socialen en politieken aard. De aanpassingspolitiek is de beste voedingsbodem voor het extremisme.

Wanneer men een en ander rustig overweegt, rijst de vraag of het alles welbeschouwd toch niet tot de natuurlijke taak en onafwijsbare plicht van de volksvertegenwoordiging behoort om zich over dit vraagstuk welomschreven denkbeelden te vormen.

Een gewaarschuwd man geldt voor twee. Beter ten halve gekeerd dan....

Ten halve? Wij zijn waarschijnlijk nog niet op de helft van de helft van de aanpassingsellende.

Prof. Dr. Ir. J. GOUDRIAAN.

ROTTERDAM IN HET TWEDE KWARTAAL VAN 1936.

De Pruisen, die bij Valmy hadden gestreden, bevonden zich in de fortuinlijke positie, dat zij deze historische gebeurtenis beleefden in aanwezigheid van den ziener Goethe, die hen kon waarschuwen, dat daar in de wereldgeschiedenis een nieuw tijdvak was aangevangen, waarbij zij tegenwoordig waren geweest. Minder gelukkigen ontdekken gewoonlijk eerst veel later welk weefsel is gevormd door de draden van hun lot en dat hunner medemenschen.

Is er een nieuw tijdvak aangebroken in de ontwikkeling van de Rotterdamse haven? De mogelijkheid bestaat. In België is in de vorm van een grote stakingsbeweging de terugslag gevolgd op een door vele abnormale factoren beheerste conjunctuur, waardoor een einde is gemaakt aan bepaalde ongezonde elementen in de mededinging van de Belgische zeehaven Antwerpen om de verwerving van het vervoer van en naar het Duitse achterland. In Nederland is medio Juni door de overheid een stap in de goede richting gedaan door de tijdelijke verlaging met 28 pCt. van verschillende overheidstarieven in de zeehavens.

Het is duidelijk, dat een periode, waarin zulke ingrijpende gebeurtenissen gewijzigde verhoudingen in het leven roepen, zich moeilijk leent voor vergelijkende beschouwingen. Enkele tabellen, waarin de uitkomsten in 1935 en 1936 worden vergeleken, mogen deze stelling nader toelichten.

Vermeerdering of vermindering van:

a. de tonnage der binnengekomen zeeschepen:

	Antwerpen	Rotterdam
April	+ 14,1 %	+ 4,3 %
Mei	+ 13,1 %	+ 4,7 %
Juni	- 44,2 %	+ 40,1 %

b. goederenvervoer ter zee van en naar:

	Antwerpen	Rotterdam
April	+ 29,9 %	+ 16,2 %
Mei	+ 19 %	+ 10,4 %
Juni	- 43,1 %	+ 16,1 %

c. goederenvervoer langs de Rijn van en naar:

	Antwerpen	Rotterdam
April	+ 17,9 %	+ 10,5 %
Mei	+ 16,2 %	+ 11,2 %
Juni	- 48,2 %	+ 46,7 %

Uit deze cijfers blijkt, dat tot en met Mei 1936 de afleiding van vervoer naar Antwerpen voortgang heeft gemaakt. In Juni, de Antwerpse stakingsmaand, was dit beeld geheel gewijzigd. Ondanks het destijds geconstateerde feit, dat geen in Antwerpen liggende zeeschepen naar Rotterdam zijn overgekomen, vertonen verschillende Rotterdamse verkeerscijfers uit die dagen het beeld ener aanmerkelijke opleving. Het is duidelijk, dat de verklaring hierin is

gelegen, dat vele verladers, vervoerders en/of ontvangers uit het oogpunt van vervoer even goed Rotterdam als Antwerpen kunnen bestemmen tot plaats van overlading. Zodra Rotterdam even goed, vlug en goedkoop werkt als Antwerpen moet een toestand ontstaan, welke tot op zekere hoogte is te vergelijken met die in de jongste Junimaand, toen andere oorzaken tijdelijk de aantrekkingskracht van Antwerpen op het Rijngoed uitschakelden.

Welk vervoer in de stakingsmaand weder meer zijn weg over Rotterdam ging nemen, blijkt treffend uit enkele gegevens van onderscheiden aard:

a. van de vermeerdering der ter zee binnengekomen tonnages gedurende het tweede kwartaal van 1936, vergeleken bij het tweede kwartaal van 1935, welke in het geheel 676.000 ton bedroeg, voer niet minder dan 264.000 ton onder Duitse vlag;

b. de geregelde afvaarten van lijnschepen in Europese vaart namen toe van 904 tot 935 of met ruim 3 pCt.; in de transatlantische vaart van 145 tot 203 of met 40 pCt.;

c. het aantal te Rotterdam met Duitsland gevoerde telefoongesprekken bedroeg in de tweede kwartalen van:

1933 : 58.106	1935 : 43.781
1934 : 57.815	1936 : 45.236

Men ziet dus, hoe de tijdelijke uitschakeling van de Belgische zeehavens de gestadige achteruitgang van Rotterdam als knooppunt in de betrekkingen van het West-Duitse industriegebied met de vreemde werelden tijdelijk vermocht te stuiten. Voor de toekomst is nu de vraag, of dit verschijnsel incidenteel of symptomatisch zal blijken te zijn geweest.

„Gij weet een overwinning te behalen, Hannibal, doch gij verstaat niet de kunst om haar uit te buiten.” Zal dit verwijt ook Nederland gelden of zullen wij ons de Juni-les ten nutte maken? Zullen wij het nog verder nodige verrichten om inderdaad een nieuw tijdvak te doen intreden, waarin Zuid-West-Duitse importeurs weder in de eerste plaats Rotterdam zullen kiezen, als zij uitzien naar een goede, vlugge en goedkope zeehaven? De verlaging van de zeeloodsgelden en van de gemeentelijke haventarieven zijn twee stappen in de goede richting geweest. Doch evenals de dichter ten aanzien van Barbarossa te kennen gaf, is ook voor Rotterdam het tijdstip der wederopstanding niet aangebroken, zolang nog de „oude raven” rondvliegen: de Rijnvaartpremies, geschenken aan Duitse ontvangers en verzenders aan de Rijn, alsmede de druk der hogere lonen op de verwerking van transiterend stukgoed in de Nederlandse zeehavens. Ter voorkoming van misverstand bij degenen, die de desbetreffende literatuur niet nauwkeurig hebben gevolgd, diene, dat hiermede niet wordt bedoeld op verdere verlaging van het levenspeil der Nederlandse havenarbeiders. Maar er moet een middel worden gevonden om te voorkomen, dat de buitenlandse belanghebbende bij zijn calculaties in zake overlading, bewerking en opslag van goederen een uur menselijke arbeid te Antwerpen en te Rotterdam onderscheidenlijk moet waarden op 38% cent en 57% cent. Daaraan wordt niet afgedaan door de omstandigheid, dat vóór de Antwerpse staking deze getallen onderscheidenlijk 31% cent en 57% cent bedroegen (alles nog afgezien van de sociale lasten, welke hier ook hooger zijn dan in België). Er blijft nog een te groot verschil bestaan. Een voldoende mate van herleving is op den duur niet te verwachten, zolang deze kloof niet is overbrugd.

Moet Rotterdam niet geacht worden, door deze desiderata naar voren te schuiven, het onderste uit de kan te willen halen in de onredelijke zin, welke het spreekwoord aan dit begeren heeft verleend? Het antwoord op deze vraag moet afhangen van de mate, waarin de maatschappelijke nood in de stedelijke samenleving is geweken voor de geconstateerde verschijnselen van verbetering. Ook daarover dus enkele cijfers.

	Toe- of afnemingsgedurende het tweede kwartaal van het aantal in de Rotterdamse haven gewerkte taken:	Toeneming van de mannelijke werklozen op de laatste dezer kwartalen:
1933 t.a.v. 1932	— 40.361	+ 2.688
1934 „ 1933	+ 26.393	+ 1.448
1935 „ 1934	— 93.399	+ 3.791
1936 „ 1935	+ 26.473	+ 4.227

Er is dus geen sprake van, dat dit relatief waarlijk niet ongunstige kwartaal de economische inzinking als gevolg van de Belgische valuta-concurrentie heeft vermogen te stuiten. Enig doorwerken in de ganse plaatselijke gemeenschap is eerst recht nog niet op te merken. Vooralsnog zijn het vooral de werktuigen geweest, die tot groter activiteit zijn gebracht. De gemeentelijke kranen hebben in het besproken kwartaal 29.010 uren gewerkt tegen 14.379 in het vergelijkingsstijkvak van 1935. Dat dit ook anders kan, zelfs in onze dagen van mechanisatie, blijkt b.v. uit het feit, dat van 1934 op 1935 de gemiddelde wekelijkse arbeidstijd van den Hamburgsen bootwerker is *gestegen* met 12½ pCt., terwijl in Rotterdam het aantal in dienst van bij de Havenarbeidsreserve aangesloten werkgevers gewerkte taken met ruim 14 pCt. is *gedaald*.

Het waarlijk arbeidsintensieve vervoer moet Rotterdam dus blijven nastreven en op de boven aangegeven gronden is niet te verwachten, dat dit door de enkele werking van de verlaging der loodsgelden en van sommige gemeentelijke haventarieven voldoende zal worden verkregen. Opheffing van het verschil in loondruk op de stukgoedverwerking en neutralisering van de Rijnvaartpremies blijven daartoe nodig. De gang van zaken in het tweede kwartaal heeft de verwachting versterkt, dat daardoor inderdaad appreciabele resultaten zullen worden bereikt.

Mr. W. F. LICHTENAUER.

DE MILLIOENENNOTA.

De bij de Tweede Kamer ingediende „Nota, betreffende den toestand van 's Rijks financiën”, behelst de volgende opmerkingen en beschouwingen betreffende 's Rijks financieelen toestand in verband met de ramingen voor het dienstjaar 1937.

DIENSTJAAR 1933.

De definitieve cijfers, opgenomen in de Rijksrekening voor het dienstjaar 1933, zijn als volgt:

Titel A. Gewone dienst.

Uitgaven	f 572.829.640,97
Middelen	„ 516.958.612,69
Nadeelig saldo....	f 55.871.028,28

Titel B. Kapitaaldienst.

Uitgaven	f 452.020.397,79 ⁶
Middelen, na aftrek van een bedrag ad f 498.873.000, wegens opbrengst van geleeningen	„ 57.932.039,33
Nadeelig saldo....	f 394.088.358,46 ⁶

DIENSTJAAR 1934.

Titel A. Gewone dienst.

Uitgaven	f 637.103.095,68
Middelen	„ 603.865.672,58 ¹⁾
Nadeelig saldo....	f 33.237.423,09 ⁵

Titel B. Kapitaaldienst.

Uitgaven	f 1.021.070.207,27 ⁵
Middelen	„ 94.972.557,91 ⁵
Nadeelig saldo....	f 926.097.649,36

In de vorige Nota werden de *gewone* uitgaven op f 647.445.153,11, de *gewone* middelen op f 610.249.875 geraamd. Indien de correctie, bedoeld in noot 1 op pag. 2

¹⁾ Na overbrenging van een bedrag ad f 9.811.486,83 wegens ontvangsten, voortvloeiende uit de extra-heffingen ingevolge artikel 3 der „Crisisuitvoerwet” 1931, *Staatsblad* No. 553, naar den dienst 1935.

dier Nota, voor zooveel deze de ontvangsten en uitgaven, voortvloeiende uit de extra-heffingen der Crisis-Uitvoerwet 1931 (*Staatsblad* No. 553), betreft, niet was toegepast, doch deze cijfers waren gerectificeerd, als thans blijkens de noot aan den voet van pag. 664 heeft plaats gehad, zouden deze cijfers respectievelijk f 640.569.996,43 en f 602.244.864 hebben bedragen.

De uitgaven blijken derhalve thans f 3.466.900,75 lager, de ontvangsten f 1.620.808,58⁵ hooger te zijn. Wat de uitgaven betreft is dit in hoofdzaak het gevolg van de omstandigheid, dat op Hoofdstuk Xa een belangrijk bedrag voor steunverlening onbeschikt is gebleven, hetwelk echter nader op den dienst 1936 weder beschikbaar werd gesteld (wet van 1 Augustus 1936 tot wijziging en verhooging van het twaalfde hoofdstuk der Rijksbegrooting voor het dienstjaar 1936, *Staatsblad* No. 3802).

Van de gewone middelen hebben meer opgebracht o.a. de Inkomstenbelasting, de Vermogensbelasting, de Verdedigingsbelasting I en de Accijns op het geslacht.

Het nadeelig saldo op den *Kapitaaldienst* werd in de vorige Nota gesteld op f 927.218.787,79. Thans blijkt dit te zijn f 926.097.649,36, derhalve f 1.121.138,43 lager en wel tengevolge van hoogere uitgaven tot een bedrag van f 599.583,48⁵ en hoogere middelen ad f 1.720.721,91⁵. Wat de uitgaven betreft is dit in hoofdzaak het gevolg van een hooger bedrag als voorschot aan het Wegenfonds en als uitkeering aan de Staatsmijnen in Limburg wegens verstreking van obligatiekapitaal.

Eiertegenover staat de hoogere opbrengst der middelen ad f 1.720.721,91⁵, ontstaan o.a. door een hoogere ontvangst wegens aflossing van verstrekt kapitaal aan het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie, een uitkeering van het Staatsbedrijf der P. T. en T. ten behoeve van de vorming van een reserve-rekening, en een hoogere opbrengst der ontvangsten betreffende kanalen, vaarten, sluiswerken en bruggen.

DIENST 1935.

De voorloopige gegevens leveren de volgende uitkomsten op:

<i>Titel A. Gewone dienst.</i>	
Uitgaven	f 675.879.792,87 ¹⁾
Middelen	„ 605.989.928,49 ²⁾
Nadeelig saldo	f 69.889.864,38
<i>Titel B. Kapitaaldienst.</i>	
Uitgaven	f 134.870.903,84
Middelen	„ 54.228.002,55
Nadeelig saldo	f 80.642.901,29

Blijkens de aanvankelijk toegestane begrotingen werd aan gewone uitgaven geraamd f 710.391.672 en aan gewone middelen f 625.530.287. Aanvankelijk werd dus een nadeelig saldo verwacht van f 84.861.385.

A. MIDDELEN.

De aanvankelijke raming der middelen werd vastgesteld op f 625.530.287,—

In het dekkingsplan 1935 waren opgenomen:

1o. Voor tijdelijke heffing van opcenten op de Inkomsten- en de Vermogensbelasting	„ 14.500.000,—
2o. Voor heffing van de belasting van de doode hand	„ 3.000.000,—
	f 643.030.287,—

Op pag. 4 van de Memorie van Toelichting bij het Bezuinigingswetsontwerp werd medegedeeld, dat te rekenen viel met eene lagere opbrengst der middelen ad „ 30.000.000,—

zoodat het totaal daardoor nader wordt gesteld op f 613.030.287,—

Volgens de voorloopige cijfers hebben de middelen opgebracht „ 605.989.928,49

Derhalve minder f 7.040.358,51

¹⁾ Dit cijfer is het in bijlage A, laatste kolom, genoemde bedrag ad f 688.320.397,97, verminderd met f 12.440.605,10 wegens uitgaven, welke gedekt worden door de extra heffingen ingevolge artikel 3 der „Crisisuitvoerwet” 1931, *Staatsblad* No. 553.

²⁾ Dit cijfer is het in bijlage A, laatste kolom, genoemde bedrag ad f 614.082.352,95, verminderd met f 8.092.424,46 wegens extra heffingen ingevolge artikel 3 der „Crisisuitvoerwet 1931”, *Staatsblad* No. 553.

Het bedrag der aanvankelijk geraamde uitgaven was f 710.391.672,—

Gelijk op pag. 12 der Millioenennota 1936 wordt medegedeeld, is tot dekking van het tekort over 1935, voor zooveel de uitgaven betreft, effectief geworden:

1o. eene vermindering van pensioenslasten ad	„ 3.000.000,—
2o. eene verlaging van het tekort van het Gemeentefonds	„ 20.270.000,—
3o. eene verlaging van de annuïteiten verschuldigd aan het Invaliditeits- en het Ouderdomsfonds	„ 14.213.000,—
4o. de overbrenging, voor één jaar, van de administratiekosten van de sociale verzekeringen naar het Ouderdomsfonds A	„ 749.300,—
Derhalve eene vermindering van de uitgaven van den dienst 1935 met ..	„ 38.232.300,—
	f 672.159.372,—

Daarentegen diende met de volgende tegenvallers rekening te worden gehouden:

1o. voor steun aan de Scheepvaart f	8.000.000,—
2o. voor meerdere kosten voor werkverschaffing	„ 2.550.000,—
3o. voor vermeerdering van het Spoorwegtekort	„ 2.000.000,—
waardoor de uitgaven weder worden verhoogd met	„ 12.550.000,—
	f 684.709.372,—

Volgens de voorloopige cijfers is uitgegeven f 675.879.792,87

Derhalve werd minder uitgegeven dan werd geraamd f 8.829.579,13

* * *

Evenals in de Nota van het vorig jaar moge thans volgen een opgaaf van het rekeningsaldo volgens de laatste Afboekingswet en van de daaropvolgende jaarsaldi.

Dienst-jaar.	Voor- of nadeelige saldi van den gewonen dienst	Voor- of nadeelige saldi v. d. kapitaaldienst	Opbrengst van geldleeningen
Nad.	Titel A	Titel B	
saldo volgens de laatste afboekingswet *)			
	nihil	— 141.853.777,06	—
1929 +	58.207.904,82	— 158.773.136,57	42.000.000,—
1930 +	27.942.986,41 ⁵	— 43.556.316,54	—
1931 —	45.599.667,—	— 131.288.888,22 ⁵	40.093.351,50
1932 —	76.048.553,12	— 333.553.937,20 ⁵ 1)	505.864.650,31
1933 —	55.871.028,28	— 394.088.358,46 ⁵ 1)	498.873.000,—
1934 —	33.237.423,09 ⁵	— 926.097.649,36 ¹⁾	905.461.774,50
1935 —	69.889.864,38	— 80.642.901,29	44.807.823,50

DIENSTJAAR 1936.

De begrooting van het loopende dienstjaar 1936 is, wat den gewonen dienst betreft, *vastgesteld* als volgt: uitgaven f 707.272.684 inkomsten „ 598.818.638

zoodat een nadeelig saldo is geraamd van f 108.454.046

De maatregelen tot dekking van dit tekort, alsmede de wijzigingen, welke in den loop van het dienstjaar nog noodig bleken, worden nader in deze nota besproken.

¹⁾ Bij de in kolom 3 opgenomen nadeelige saldi van den kapitaaldienst dient in aanmerking te worden genomen, dat ten laste van dien dienst in de jaren 1932, 1933 en 1934 voor versterkte aflossing wegens conversie van Staatsschuld is uitgegeven respectievelijk f 229.472.000, f 184.327.000 en f 897.403.500, terwijl in 1933 f 115.000.000 als geldleening aan Indië werd verstrekt.

*) Wet van 14 December 1933 *Staatsblad* No. 692.

DIENSTJAAR 1937.

Titel A. Gewone dienst.

Evenals in vorige jaren zijn in de ontwerp-begroo-ting alleen verwerkt de uitgaven en middelen, welke volgens de *bestaande wetten* in het jaar 1937 te ver-wachten zijn, terwijl zijn weggelaten besparingen, be-lastingsmiddelen, enz., welke alleen na machtiging van den wetgever beschikbaar zouden komen. Dien-tengevolge is bij de raming der middelen geen reke-ning gehouden met een bedrag van f 11.800.000, dat verwacht mag worden uit de thans bestaande tijde-lijke opcentenheffing op eenige belastingen, indien die heffing na 1 Januari 1937 wordt verlengd.

Uitgaven f 657.794.017
Inkomsten „ 610.059.022
zoodat een nadeelig saldo is geraamd van f 47.734.995

Bij handhaving van den bestaanden belastingdruk zal dit nadeelig saldo, verminderd met een bedrag van f 11.800.000, voor 1937 beloopten f 35.934.995.

Het tekort voor 1937 (Gewone dienst).

Teneinde een juist inzicht te verkrijgen in de samenstelling van het tekort 1937 is het noodig terug te gaan tot de begroo-ting voor het dienstjaar 1936, zooals deze door de Staten-Generaal is vastgesteld.

Tekort, vastgestelde begroo-ting 1936 f 108.454.046.

Van het plan tot dekking van dit tekort zijn de vol-gende maatregelen in het jaar 1936 effectief ge-worden:

a. Direct ingaandē budgetverbeteringen.

Lagere uitgaven f 36.740.845
Hoogere middelen „ 4.155.535
f 40.896.380

b. Posten, welke in de ontwerp-begroo-ting voor 1936 moesten worden ge-raamd, doch na aanneming van de Be-zuinigingswet 1935 konden worden ge-schrapt, resp. verlaagd:

1. Schraping van de annuïteit ten behoeve van het Invaliditeitsfonds f 10.223.000
2. Idem van de uitkeering van admi-nistratiekosten der Sociale Verzeke-ringsfondsen, welke naar het Ouder-domsfonds A zijn overgebracht „ 749.300
3. Vermindering van de bijdrage aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds „ 3.000.000
f 13.972.300

c. Heffing voor één jaar van:

I. 20 opcenten op de rechten van suc-cessie van overgang en van schenking f 6.800.000
II. 20 opcenten op de evenredige ze-gelrechten „ 1.600.000
III. 20 opcenten op de rechten en boeten van registratie, met uitzonde-ring van het recht wegens het geplaat-ste kapitaal van naamlooze vennoot-schappen, enz. „ 2.000.000
IV. 20 opcenten op de dividend- en tantiëmebelasting „ 1.800.000
f 12.200.000
f 67.068.680

Resteert een tekort van f 41.385.366

Voor een juiste berekening van het tekort 1936 is het noodig het bedrag van f 41.385.366 te verhoogen met de in 1936 aan het Defensiefonds te betalen annuïteit, welke bij suppletoire begroo-tingswet in het dienstjaar 1936 is op-genomen „ 3.570.000

Nader berekend tekort 1936 f 44.955.366

In het dekkingsplan 1936 kwamen voorts nog voor de volgende posten:

a. Prospectiefbesparingen f 29.400.000
b. Salarisherziening voor jeugdige ambtenaren en onderwijzers „ 8.500.000
c. Heffing van 20 opcenten op de omzetbelasting f 12.000.000
waartegenover verlagings der accijnzen op gedistil-leerd en bier „ 7.000.000
„ 5.000.000
d. Invoering eener reisbelasting „ 2.000.000
f 44.900.000

Door deze gezamenlijke maatregelen zou, waren zij alle tot stand gekomen en effectief geworden, het tekort ongeveer zijn gedekt.

Voor 1937 moet blijkens het vorenstaande opnieuw een tekort worden geraamd.

Dit tekort kan als volgt worden gespecificeerd:

I. Nader berekend tekort voor 1936 f 44.955.366
II. Lagere raming der (belasting) middelen als gevolg van de omstandig-heid, dat een viertal heffingen, welke slechts ten behoeve van het jaar 1936 zijn toegestaan en om te kunnen werken voor 1937, opnieuw wettelijke bekrach-tiging behoeven „ 12.200.000
f 57.155.366

III. Hoogere raming der middelen 1937 f 7.084.849

IV. Lagere raming der uitgaven 1937 „ 2.335.522
„ 9.420.371

Geraamd tekort 1937 f 47.734.995

De Minister van Financiën wijst er evenwel op, dat dit resultaat mede met behulp van de volgende maatregelen is bereikt.

1o. Op de begroo-ting voor het jaar 1936 werd, op de gronden uiteengezet in de Memorie van Toelichting bij het ontwerp van wet tot verlaging van de openbare uit-gaven, een verandering gebracht in de wijze van verantwoording in de Rijksbegroo-ting van de uitkeering door de Staatsbedrijven ter zake van gedane afschrijvingen, door een bedrag van f 6 miljoen, uitgetrokken wegens aflos-sing van gevestigde schuld, over te brengen naar den kapitaaldienst. Bij de bepaling van het bedrag dezer over-bbrenging is de *kapitaalschuld* van de Staatsbedrijven aan het Rijk als grondslag genomen. Bij nadere overweging blijkt evenwel, dat het juist is, in plaats van de kapi-taalschuld de *aanschaffingswaarde* der bezittingen van de Staatsbedrijven als grondslag van deze berekening te nemen. Het bedrag, dat dan voor overboeking naar den kapitaaldienst in aanmerking komt, stijgt daardoor met f 1.720.000, met welk bedrag dus de gewone dienst ver-licht wordt.

2o. De Staatsleeningen, welke staan tegenover de door het Rijk uitgeleende woningbouwvoorschotten, worden aan-merkelijk sneller afgelost dan de voorschotten door de debiteuren van het Rijk worden terugbetaald. Deze leenin-gen hebben n.l. in het algemeen een 40-jarigen looptijd, terwijl de woningvoorschotten in den regel worden afge-lost in 50 jaar, voor wat de bouwvoorschotten betreft, en in 75 jaar voor wat aangaat de grondvoorschotten.

Een berekening heeft aangetoond, dat aldus jaarlijks door het Rijk ten laste van den gewonen dienst rond f 2,5 miljoen meer wordt afgelost op de Staatsschuld dan van de debiteuren van het Rijk wordt terugontvangen. Door deze methode van boeking wordt een op zichzelf zeer nut-tige stille reserve gevormd, welke reservevorming echter onder de huidige financiële omstandigheden niet kan wor-den gehandhaafd. Daarom wordt een gedeelte van de aflos-sing der Staatsschuld tot een bedrag van f 2,5 miljoen overgebracht naar den kapitaaldienst. Het gewone budget wordt daardoor verlicht met f 2.500.000.

3o. Een aantal uitgaven van het Verkeersfonds, welke tot dusver ten laste van den gewonen dienst kwamen, komt voor overbrenging naar den kapitaaldienst in aan-merking. Deze overbrenging vindt in de Memorie van Toe-lichting van het wetsontwerp tot vaststelling der begroo-ting van het Verkeersfonds nadere aanduiding en moti-veering. Het gevolg van dezen maatregel is, dat de uitke-ering aan het Verkeersfonds ten laste van Hoofdstuk IX

Bijlage A

ALGEMEENE VERZAMELSTAAT DER RIJKSBEGROTING VOOR HET DIENSTJAAR 1937.

TITEL A. GEWONE DIENST

OMSCHRIJVING.	Geraamd voor 1937.	Toegestane uitgaven en geraamde Middelen voor 1936.	Verschil tusschen de raming voor 1937 en de bedragen toegestaan (geraamd) voor 1936.		Vermoedelijk be-loop der uitgaven en vermoedelijke opbrengst der Middelen voor 1935.
			Meer.	Minder.	
UITGAVEN.					
Totalen der titels A van de hoofdstukken der begrooting van uitgaven.					
Hfdst. I. Huis der Koningin	f 1.550.000,—	f 1.550.000,—			f 1.369.834,75
„ II. Hooge Colleges van Staat en Kabinet d. Koningin	„ 1.892.134,—	„ 1.881.569,—	f 10.565,—		„ 1.794.065,91
„ III. Buitenlandsche Zaken	„ 3.612.963,—	„ 3.429.219,—	„ 183.744,—		„ 3.340.272,39
„ IV. Justitie	„ 25.832.993,—	„ 26.048.816,—		f 215.823,—	„ 25.613.070,70
„ V. Binnenlandsche Zaken	„ 17.539.967,—	„ 17.752.165,—		f 212.198,—	„ 16.853.262,—
„ VI. Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	„ 142.264.486,—	„ 150.686.565,—		„ 8.422.079,—	„ 146.563.934,—
„ VIIA. Nationale Schuld	„ 143.152.260,—	„ 147.045.211,—		„ 3.892.951,—	„ 145.109.630,67
„ VIIB. Financiën	„ 55.291.207,—	„ 58.806.832,—		„ 3.515.625,—	„ 54.674.726,10
„ VIII. Defensie	„ 84.807.998,—	„ 1) 87.615.426,—		„ 2.807.428,—	„ 86.586.075,—
„ IX. Waterstaat	„ 41.324.248,—	„ 50.345.650,—		„ 9.021.402,—	„ 46.434.948,96
„ X. Handel, Nijverheid en Scheepvaart	„ 13.915.127,—	„ 12.353.940,—	„ 1.561.187,—		„ 22.587.590,51
„ XI. Landbouw en Visscherij	„ 7.988.047,—	„ 7.730.447,—	„ 257.600,—		„ 7.170.539,32
„ XII. Sociale Zaken	„ 99.766.850,—	„ 128.415.187,—		„ 28.648.337,—	„ 112.664.921,—
„ XIII. Koloniën	„ 18.825.737,—	„ 17.151.657,—	„ 1.674.080,—		„ 17.552.308,—
„ XIV. Onvoorziene Uitgaven	„ 30.000,—	„ 30.000,—			„ 5.218,66
	f 657.794.017,—	f 710.842.684,—	f 3.687.176,—	f 56.735.843,—	f 668.320.397,97
				„ 53.048.667,—	
MIDDELEN.					
Totaal van den ramingstaat (titel A).	f 610.059.022,—	f 598.818.638,—	„ 11.240.384,—		„ 614.082.352,95
Voordeelig saldo					
Nadeelig saldo	f 47.734.995,—	f 112.024.046,—			f 74.238.045,02

TITEL B. KAPITAALDIENST.

OMSCHRIJVING.	Geraamd voor 1937	Toegestane uitgaven en geraamde Middelen voor 1936.	Verschil tusschen de raming voor 1937 en de bedragen toegestaan (geraamd) voor 1936.		Vermoedelijk be-loop der uitgaven en vermoedelijke opbrengst der Middelen voor 1935.
			Meer.	Minder.	
UITGAVEN.					
Totalen der titels B van de hoofdstukken der begrooting van uitgaven.					
Hfdst. V. Binnenl. Zaken	f 13.162.682,—	f 13.182.500,—			f 10.327.324,—
„ VIIA. Nationale Schuld	„ 11.000.000,—	„ 6.780.000,—	f 4.220.000,—	f 19.818,—	„ 780.000,—
„ VIIB. Financiën	„ 93.256.706,—	„ 61.156.034,—	„ 32.100.672,—		„ 110.653.053,69
„ VIII. Defensie	„ 540.000,—	„ 323.000,—	„ 217.000,—		„ 209.235,—
„ IX. Waterstaat	„ 9.052.333,—	„ 10.164.000,—		„ 1.111.667,—	„ 11.937.120,55
„ X. Handel, Nijverheid en Scheepvaart	„ Memorie				
„ XI. Landbouw en Visscherij	„ 200.000,—	„ 320.000,—		„ 120.000,—	„ 964.170,60
„ XII. Sociale Zaken	„ 1.355.000,—		„ 1.355.000,—		
	f 128.566.721,—	f 91.925.534,—	f 37.892.672,—	f 1.251.485,—	f 134.870.903,84
			„ 36.641.187,—		
MIDDELEN.					
Totaal van den ramingstaat (titel B).	„ 20.082.000,—	„ 23.744.470,—		„ 3.662.470,—	„ 54.228.002,55
Voordeelig saldo					
Nadeelig saldo	f 108.484.721,—	f 68.181.064,—			f 80.642.901,29

GEHEELE DIENST.

SALDI.	Geraamd voor 1937.	Vastgestelde begrooting 1936.	Vermoedelijke uitkomst dienst 1935.
Voordeelig saldo titel A			
Nadeelig saldo „ A	f 47.734.995,—	f 112.024.046,—	f 74.238.045,02
Voordeelig saldo „ B			
Nadeelig saldo „ B	„ 108.484.721,—	„ 68.181.064,—	„ 80.642.901,29
Voordeelig saldo Geheele dienst			
Nadeelig saldo „ „	f 156.219.716,—	f 180.205.110,—	f 154.880.946,31

1) In dit bedrag is, evenals voor 1937, begrepen f 3.570.000 wegens annuïteit aan het Defensiefonds verschuldigd, welk bedrag in 1936 in de oorspronkelijke begrooting niet was uitgetrokken.

(Waterstaat) uit dezen hoofde rond f 8 miljoen lager kan worden geraamd dan anders het geval zou zijn geweest.

40. Ten laste van de begrooting van het Departement van Sociale Zaken zijn in den loop der jaren ter bevordering van werkverschaffing een aantal uitgaven gedaan voor den aankoop van voor ontginning bestemde gronden. Met deze aankopen wordt in 1937 voortgegaan. Tot dusver werden deze uitgaven ten laste van den gewonen dienst gebracht. Aangezien de aangekochte gronden na ontginning een bezit vormen, waarvan in de naaste toekomst reventuen kunnen worden verwacht, is het verantwoord te achten deze uitgaven op den kapitaaldienst te brengen. Het gewone budget ondervindt hiervan een verlichting van ruim f 1.300.000.

50. Het was tot nu toe gewoonte om de aflossing op voorschotten, verstrekt aan het Tiendfonds en aan enkele andere lichamen, ten bate van den kapitaaldienst te brengen. Waar de middelen voor het doen van deze voorschotverstrekingen uit geldleening zijn gevonden is het redelijk, dat de uitgaven, welke wegens aflossing van deze geleende gelden op den gewonen dienst drukken, haar dekking vinden in de bedragen, welke worden terugontvangen van de debiteuren van het Rijk. Om dit te bereiken zijn enkele inkomstposten tot een totaal van ongeveer f 1 miljoen van den kapitaaldienst naar den gewonen dienst overgebracht.

MIDDELEN.

Ter zake van de raming der middelen moge het volgende worden opgemerkt.

De raming 1936 luidt als volgt:

Middelen volgens de ingediende begrooting f 598.818.638

Middelen volgens het dekkingsplan 1936:

20 opcenten op de rechten van successie van overgang en van schenking f 6.800.000
20 opcenten op de evenredige zegelrechten „ 1.600.000
20 opcenten op de rechten en boeten van registratie „ 2.000.000
20 opcenten op de dividend- en tantiëmebelasting „ 1.800.000
„ 12.200.000

Overige middelen, ingevolge de Bezuinigingswetten „ 4.155.535
f 615.174.173

De gewone middelen voor 1937, zoals deze zijn verwerkt in den ramingstaat, wijzen een totaal aan van „ 610.059.022

Alzoo f 5.115.151

minder. Deze bedragen kunnen worden gespecificeerd als volgt:

	1937	1936	Meer	Minder
Grondbelasting	f 10.300.000	f 10.125.000	f 175.000	—
Inkomstenbelasting	72.000.000	74.600.000	—	f 2.600.000
Vermogensbelasting	18.000.000	18.375.000	—	375.000
Verdedigingsbel. I	8.000.000	8.000.000	—	—
Belasting doode hand	2.000.000	2.000.000	—	—
Dividend- en Tantiëmebelasting	12.000.000	12.000.000	—	—
Invoerrechten	91.250.000	84.000.000	7.250.000	—
Statistiekrecht	1.600.000	1.600.000	—	—
Accijns op zout	2.000.000	2.500.000	—	500.000
Accijns op geslacht	6.000.000	5.000.000	1.000.000	—
Accijns op wijn	1.800.000	2.000.000	—	200.000
Accijns op gedistill.	27.500.000	28.250.000	—	750.000
Accijns op bier	7.000.000	7.000.000	—	—
Accijns op suiker	53.000.000	53.000.000	—	—
Accijns op tabak	32.500.000	35.000.000	—	2.500.000
Belasting op gouden en zilveren werken	475.000	475.000	—	—
Omzetbelasting	62.500.000	60.000.000	2.500.000	—
Zegelrechten	15.000.000	17.000.000	—	2.000.000
Registratierechten	9.300.000	12.000.000	—	2.700.000
Successierechten	34.000.000	34.000.000	—	—
Couponbelasting	5.500.000	5.000.000	500.000	—
Opcenten, toegestaan voor het jaar 1936	—	12.200.000	—	12.200.000
Totaal belastingen	f 471.725.000	f 484.125.000	f 11.425.000	23.825.000
Overige gewone middelen	138.334.022	131.049.173	7.284.849	—
Tot. gew. middelen	f 610.059.022	f 615.174.173	f 18.709.849	23.825.000
			minder f 5.115.151	

1) Geraamd volgens de ingediende begrooting f 126.893.638
Hoogere middelen ingevolge de bezuinigingswetten „ 4.155.535

f 131.049.173

De raming der kohierbelastingen heeft op de gebruikelijke wijze, d.w.z. aan de hand van de kohiercijfers over de laatste jaren, plaats gehad.

Voor de niet-kohierbelastingen zijn de ramingen samengesteld aan de hand van de opbrengst over de eerste zes maanden van 1936, nadat deze opbrengst tot een geraamde jaaropbrengst voor 1936 was herleid door toepassing van de verhouding tusschen de opbrengst over de eerste zes maanden van 1935 en de jaaropbrengst over 1935.

Ten aanzien van enkele posten, opgenomen onder de overige gewone middelen, moge nog het volgende worden opgemerkt.

In de primitieve raming der middelen 1936 is de uitkeering van winst van het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie opgenomen van f 5.549.000, welk bedrag werd verhoogd met f 1.949.200 wegens baten, voortvloeiende uit de algemeene salarisverlaging. In den dienst 1936 is dus in totaal wegens winstuitkeering van het evengenoemd bedrijf gerekend met een bedrag van f 7.498.200. Voor 1937 is deze winstuitkeering geraamd op f 8.498.200, zijnde f 1.000.000 hooger dan voor 1936.

Wegens aflossing van verschillende voorschotten kon voor 1937 rond f 1.700.000 meer worden uitgetrokken dan voor 1936. Hiervan heeft een bedrag van f 951.470 betrekking op de aflossing van voorschotten, terugontvangen van het Tiendfonds en andere lichamen, welke aflossingen, zooals hiervóór reeds medegedeeld, in vorige jaren op den Kapitaaldienst werden uitgetrokken. Ter zake van rente van verschillende voorschotten werd f 1.327.977 meer geraamd dan voor 1936. De inkomsten wegens het aandeel van het Rijk in de winst van De Nederlandsche Bank kon voor 1937 f 350.000 hooger worden geraamd dan voor 1936.

Als gevolg van de ongunstige bedrijfsuitkomsten kon in de laatste jaren geen winstuitkeering op het aandeelkapitaal der Staatsmijnen worden geraamd. Thans kon te dezer zake een bedrag van f 1.720.000 worden geraamd.

Kapitaaldienst.

De kapitaaldienst wijst voor 1937 een totaal in uitgaven aan van f 128.566.721 en in ontvangsten van „ 20.082.000 zoodat het nadeelig saldo bedraagt .. f 108.484.721
Voor 1936 is geraamd aan uitgaven f 91.925.534 en aan ontvangsten „ 23.744.470 zoodat het nadeelig saldo voor 1936 werd geraamd op f 68.181.064

MAATREGELLEN TOT DEKKING VAN HET TEKORT.

De Minister van Financiën stelt zich voor in de dekking van het hiervoor berekende tekort van rond f 47.500.000 op de navolgende wijze te voorzien.

1. Perspectiefbesparingen, welke van het dekkingsplan voor 1936 zijn overgebleven:

a. Besparing op de uitgaven van het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen f 7.600.000
b. Vermindering van de Rijksuitgaven, als gevolg van het afloopen van wachtgeld 1) „ 3.200.000
c. Besparing te verkrijgen uit het Capitulantensstelsel „ 5.000.000
d. Besparing op de uitgaven van het Verkeersfonds door vermindering van het Spoorwegtekort .. „ 12.000.000
f 27.800.000

2. Bij de Staten-Generaal is ingediend een ontwerp van wet tot herberekening van pensioenen van burgerlijke en militaire ambtenaren. Bij aanneming van dit wetsontwerp zal voor het Rijk een jaarlijksche vermindering van uitgaven worden verkregen van f 3.300.000

1) Hierin zijn niet begrepen de wachtgeldten, betrekking hebbende op het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, omdat deze reeds zijn opgenomen in het bedrag van f 7.600.000, onder a. vermeld.

3. In het najaar van 1935 werd tegelijk met de ontwerp-Rijksbegroting voor 1936 ingediend een wetsvoorstel tot heffing van enkele belastingen.

Het lag aanvankelijk in de bedoeling der Regering de opbrengst dezer belastingen toe te voegen aan het Werkloosheidssubsidiefonds, onder gelijktijdige verlaging der Rijksbijdrage aan dat fonds met een bedrag, gelijk aan de vermoedelijke opbrengst dezer heffingen. (Deze bijdrage was voor 1936 geraamd op f 53 miljoen). Met het oog op de omstandigheid, dat de wet tot instelling van het Werkloosheidssubsidiefonds voorloopig niet langer van kracht zou zijn dan tot 1 Januari 1937, werden de vorenbedoelde nieuwe heffingen alleen voor het jaar 1936 gevraagd, met de bedoeling, dat bij de indiening van de begroting voor 1937 de zaak opnieuw zou worden gezien. Bedenkingen van de Staten-Generaal waren oorzaak, dat de aanwijzing dezer nieuwe heffingen ten bate van het Werkloosheidssubsidiefonds uit het wetsvoorstel kwam te vervallen en dat de voorgestelde belastingen tot stand kwamen als heffingen ten bate van het algemeen budget. De algemeene budgetaire positie maakt het onafwijsbaar noodzakelijk, dat deze heffingen worden verlengd. De baten, daarvan voor 1937 te verwachten, worden geraamd op f 11.800.000

Dit bedrag kan worden gespecificeerd als volgt:

opcenten op de dividend- en tantiemebe-	
lastig	f 1.800.000
opcenten op de zegelrechten	„ 1.400.000
opcenten op de registratierechten	„ 1.800.000
opcenten op de successierechten	„ 6.800.000
	<u>f 11.800.000</u>

4. Bij de Staten-Generaal is aanhangig een drietal wetsontwerpen, strekkende tot het verlenen van een bijdrage door Nederland aan Nederlandsch-Indië, wegens door laatstbedoeld gebiedsdeel te verlenen steun in verband met den invoer daar te lande van bepaalde Nederlandsche textielgoederen en tot heffing van rechten in Nederland op den invoer van bepaalde goederen. Uit deze heffing kan een bate voor het Rijksbudget worden verwacht van .. f 1.250.000

Totaal f 44.150.000

Na de volledige doorvoering van bovenstaande maatregelen — waarbij de Minister er evenals het vorig jaar echter ten allen overvloede op wil wijzen, dat een niet onbelangrijk bedrag van de aangegeven besparingen eerst geleidelijk effectief zal worden — zal het begrotingsevenwicht dus op een bedrag van ongeveer f 3½ miljoen na zijn bereikt. Laatstgemeld bedrag zal kunnen worden gevonden uit de meerdere opbrengst, die mag worden verwacht van de bij de Staten-Generaal aanhangige wetsontwerpen tot wijziging van de wet op de inkomstenbelasting en van de Successiewet alsmede van een in voorbereiding zijnde technische wijziging der wet op de omzetbelasting. Behalve deze belastingwijzigingen is bij den Minister nog in overweging een ontwerp van wet tot het treffen van voorzieningen met betrekking tot de belasting van naamlooze vennootschappen op een zoodanige wijze, dat de belangrijkste bezwaren, aangevoerd tegen het ontwerp van wet houdende voorzieningen betreffende de heffing van belastingen van besloten vennootschappen en vereenigingen en hare aandeelhouders of leden, zullen worden ondervangen.

Met de hiervoor opgenomen beschouwingen meent de Minister de cijfers van het algemeene budget voldoende te hebben toegelicht. Alvorens thans over te gaan tot enkele beschouwingen van meer algemeen aard wil hij eerst nog stilstaan bij twee vraagstukken, welke in de laatste jaren in belangrijke mate de Rijksfinanciën beïnvloeden: het tekort van het Werkloosheidssubsidiefonds en de uitgaven wegens onderstand uit 's Rijks kas aan noodlijdende gemeenten.

Het Werkloosheidssubsidiefonds heeft in den kor-

Overzicht van de hoofdstukken van den *gewonen dienst* (1937 en 1936) met vermelding van de vermeerdering of vermindering van het saldo van uitgaven en ontvangsten. (Voor zooveel betreft hoofdstuk VII B met uitschakeling van de belastingen).

	1937				1936				Vergelijking der saldi			
	Uitgaven		Ontvangsten		Saldo		Saldo		Voordeelige saldi		Nadeelige saldi	
	Voordeelig	Nadeelig	Voordeelig	Nadeelig	Voordeelig	Nadeelig	Voordeelig	Nadeelig	Meer	Minder	Meer	Minder
Hoofdstuk I	f 1.550.000,—	f 1.549.000,—	f 1.550.000,—	f 1.200,—	f 1.548.800,—	—	—	—	—	—	200,—	—
„ II	1.892.134,—	1.828.994,—	1.881.569,—	63.911,—	1.817.658,—	—	—	—	—	—	11.336,—	—
„ III	3.612.963,—	2.738.607,—	3.429.219,—	693.468,—	2.735.751,—	—	—	—	—	—	2.956,—	—
„ IV	25.832.993,—	19.860.626,—	26.048.816,—	5.800.342,—	20.248.474,—	—	—	—	—	—	—	f 387.848,—
„ V	17.539.967,—	3.046.463,—	17.752.165,—	11.587.344,—	6.164.821,—	—	—	—	—	—	—	3.118.358,—
„ VI	142.264.486,—	128.423.681,—	150.686.565,—	13.917.615,—	136.768.950,—	—	—	—	—	—	—	8.345.269,—
„ VIIa	148.152.260,—	110.481.311,—	147.045.211,—	36.378.240,—	110.666.971,—	—	—	—	—	—	—	185.660,—
„ VIIb	55.291.207,—	5.211.490,—	58.806.832,—	*) 40.339.976,—	18.466.856,—	—	—	—	—	—	—	13.265.366,—
„ VIII	84.807.998,—	80.244.609,—	87.615.426,—	4.653.566,—	82.961.860,—	—	—	—	—	—	—	2.717.251,—
„ IX	41.324.248,—	39.075.923,—	50.345.650,—	585.811,—	49.759.839,—	—	—	—	—	—	—	10.683.916,—
„ X	13.915.127,—	10.992.680,—	12.353.940,—	2.408.811,—	9.945.716,—	—	—	—	—	—	1.046.964,—	—
„ XI	7.988.047,—	5.430.589,—	7.730.447,—	2.149.481,—	5.580.966,—	—	—	—	—	—	—	150.377,—
„ XII	99.766.850,—	92.580.161,—	128.415.187,—	7.701.781,—	120.713.406,—	—	—	—	—	—	—	28.133.245,—
„ XIII	18.825.737,—	17.965.861,—	17.151.657,—	612.679,—	16.538.978,—	—	—	—	—	—	—	—
„ XIV	30.000,—	30.000,—	30.000,—	Memorie	30.000,—	—	—	—	—	—	—	—
Belastingen	—	471.725.000,—	471.925.000,—	471.925.000,—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal.....	f 657.794.017,—	f 519.459.995,—	f 710.842.664,—	f 598.818.638,—	f 471.925.000,—	f 471.925.000,—	f 471.925.000,—	f 471.925.000,—	f 200.000,—	f 200.000,—	f 2.488.239,—	f 66.977.290,—
		47.734.995,—										64.489.051,—

*) Zonder belastingen. In dit bedrag is, evenals voor 1937, begrepen f 3.570.000,— wegens annuïteit aan het Defensiefonds verschuldigd, welk bedrag in 1936 in de oorspronkelijke begroting niet was uitgetrokken.

ten tijd van zijn bestaan herhaaldelijk tot onaangename verrassingen van financieelen aard aanleiding gegeven. Zoo moest de begrooting van dat fonds voor 1935 worden ingediend met een tekort van f 4.600.000, niettegenstaande de omstandigheid, dat op het oogenblik, dat het wetsontwerp tot instelling van dit fonds in het najaar van 1934 werd ingediend, grond bestond voor de verwachting, dat die begrooting, met inachtneming van een Rijksbijdrage van f 46 miljoen, zonder nadeelig saldo zou sluiten. Nu de uitgaven over 1935 kunnen worden overzien wordt een tekort van het fonds verwacht van rond f 20 miljoen.

Bij de opstelling der ontwerp-begrooting van het fonds voor 1936 bleek, dat met een tekort van f 14 miljoen moest worden rekening gehouden. Hoewel de positie van het Rijksbudget zulks feitelijk niet toeliet, heeft de Regeering gemeend het hare er toe te moeten bijdragen om het tekort van f 14 miljoen te overbruggen. Zij deed dit door de Rijksbijdrage van f 46 miljoen op f 53 miljoen te brengen. Intusschen zal, zooals de zaken zich thans laten aanzien, het fonds voor 1936, ondanks de verhoogde Rijksbijdrage, een tekort geven van circa f 20 à f 25 miljoen.

Voor een belangrijk deel moet dit hoogere tekort worden toegeschreven aan meerdere uitgaven wegens het verleenen van bijzondere bijdragen (extra- en belastingbijdragen) aan gemeenten. Deze bijzondere bijdragen, welke zooveel mogelijk bij het begin van het begrotingsjaar worden vastgesteld, hebben door haar aard het karakter van sluitpost der gemeentelijke begrooting gekregen. Zij konden daardoor aan een geleidelijke stijging niet ontkomen, omdat alle dalingen in de gemeentelijke belastingopbrengsten en andere inkomsten en alle stijgingen van andere dan werkloosheidsuitgaven (men denke slechts aan de uitgaven voor armenzorg) haar weerslag vinden in het bedrag der bijzondere bijdragen uit het Werkloosheidssubsidiefonds.

Toen de begrooting van het fonds voor 1937 werd opgesteld bleek, dat zelfs met inachtneming van een Rijksbijdrage van f 53 miljoen opnieuw een zeer omvangrijk tekort moest worden becijferd. Indien de gelegenheid bestond om voor dit tekort in het Rijksbudget dekking te vinden, zou hierin kunnen worden berust, doch thans is de toestand deze, dat de tekorten der gemeentebegrootingen in feite worden overgeheveld naar een centraal punt — het Werkloosheidssubsidiefonds — terwijl zij daar leiden tot een groot tekort van het fonds, hetwelk ongedekt moet blijven, m.a.w. de druk van de tekorten, voortvloeiende uit de crisismomstandigheden der gemeenten, wordt van de locale eenheden afgenomen en op het fonds gelegd. Dit is uiteraard nimmer de bedoeling van het fonds geweest. Er is steeds gedacht, dat het fonds door de gezamenlijke krachten van de gemeenten (het prélevement) en van het Rijk (door een Rijksbijdrage en door afstand van Rijksbelastingen) zou kunnen zorgen voor een behoorlijke subsidieering in de *gemeentelijke werkloosheidslasten*, doch er is niet gedacht, dat dit fonds voor gemeentelijke tekort

ten zou opkomen. De Regeering heeft zich genoodzaakt gezien voor 1937 het bedrag voor bijzondere bijdragen aan gemeenten ten laste van het fonds te beperken, zoodat een gedeelte van het tekort voor rekening van de gemeenten zal moeten worden gelaten. Ook dan nog sluit de begrooting van dat fonds voor 1937 met een tekort van rond f 7.5 miljoen. Aangezien met een bijdrage van f 53 miljoen het Rijk het uiterste heeft gedaan, wat in zijn vermogen ligt, zal in dit tekort voorloopig moeten worden berust. Wanneer de werkloosheid zich eindelijk in dalende lijn zal gaan bewegen, zal het mogelijk zijn dit tekort, dat volgens de bepalingen der wet tot instelling van het Werkloosheidssubsidiefonds naar de rekening van een volgend dienstjaar overgaat, uit de middelen van dat fonds in volgende jaren te dekken.

Het is bekend, dat het bedrag, dat voor den onderstand aan gemeenten uit 's Rijks kas moet worden beschikbaar gesteld, van jaar tot jaar toeneemt. Laatstelijk moest in de begrooting van het Departement van Binnenlandsche Zaken voor 1936 hiervoor een bedrag van pl.m. f 3,5 miljoen worden uitgetrokken en het blijkt nu reeds, dat dit bedrag bij lange na niet voldoende zal zijn, zoodat voor 1936 op een verduubeling van het geraamde bedrag moet worden gerekend.

Voor 1937 zouden dus — wilde men den ingeslagen weg blijven volgen — voor dit doel eenige miljoenen meer moeten worden uitgetrokken dan primitief voor 1936 plaats had. De Regeering kan dit niet blijven volhouden. Ook hiervoor geldt hetzelfde als ten aanzien van de bijzondere bijdragen hierboven is opgemerkt. De tekorten van de noodlijdende gemeenten worden op deze wijze van de gemeentebegrootingen overgeheveld naar het Rijksbudget, waarop daarvoor geen dekking is te vinden. De Regeering acht zich daarom verplicht voor 1937 het bedrag wegens onderstand aan noodlijdende gemeenten te beperken tot het bedrag, dat daarvoor op de primitieve begrooting voor 1936 is uitgetrokken.

Intusschen is het de bedoeling der Regeering om de gemeenten, die niet aanstonds in staat zijn om het tekort te dekken, dat haar begrooting zal vertoonen — hetzij als gevolg van de voorgenomen vermindering van het bedrag der bijzondere bijdragen uit het Werkloosheidssubsidiefonds, hetzij als gevolg van het niet-toekennen van een Rijksonderstand of van het toekennen van zoodanigen onderstand tot een lager bedrag dan volgens de cijfers der gemeentebegrooting zou noodig zijn —, de helpende hand te blijven bieden. Zij zal op aanvraag der desbetreffende gemeentebesturen, en uiteraard na onderzoek van het gemeentelijk budget, rentedragende voorschotten verstrekken ten beloope van tekorten in de begrooting, welke op geen andere wijze aanstonds kunnen worden gedekt. Deze voorschotverleening zal plaats hebben tegen een rente van 3 pCt. 's jaars. Ten laste van de begrooting van het Werkloosheidssubsidiefonds zullen de voorschotten worden verstrekt, welke moeten voorzien in de tekorten, als gevolg van de vermindering der bijzondere bijdragen, terwijl de voorschotten,

AANVOER VAN GRANEN.

(In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	6/12 Sept. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	6/12 Sept. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	34.910	681.454	623.264	—	8.311	13.842	689.765	637.106
Rogge	12.800	168.894	152.404	—	1.976	701	170.870	153.105
Boekweit	110	19.524	15.098	—	350	—	19.874	15.098
Maïs	6.688	513.570	546.301	—	108.968	89.211	622.538	635.512
Gerst	7.253	213.850	213.947	—	12.994	23.523	226.844	237.470
Haver	3.045	70.580	100.800	—	880	1.660	71.460	102.460
Lijnzaad	6.210	175.650	134.215	—	144.916	257.909	320.566	392.124
Lijnkoek	250	36.117	33.315	—	175	—	36.292	33.315
Tarwemeel	600	25.495	13.844	90	6.626	4.387	32.121	18.231
Andere meelsoorten	1.155	22.891	20.503	—	1.101	2.326	23.992	22.829

welke in de plaats treden van een Rijksonderstand uit de begroting van het Departement van Binnenlandsche Zaken ten laste van Hoofdstuk VII B der Rijksbegroting zullen worden gebracht.

AANTEKENINGEN.

Budgetaire en economische politiek.

De Minister voegt aan het vorenstaande eenige beschouwingen van meer algemeenen aard toe, welke wij hier in haar geheel overnemen. Wanneer hij bij de indiening dezer begroting, die de laatste is der loopende vierjaarlijksche periode, het karakter van het gedurende die periode gevoerde financiële beleid zou moeten kenschetsen, dan gelooft hij niet beter te kunnen doen dan het te omschrijven als den aanhoudenden strijd tegen dalende inkomsten eenerzijds en stijgende behoeften, onmiddellijk verband houdende met de ernstige tijdsomstandigheden, anderzijds. Terwijl ieder jaar het uiterste werd beproefd om door bezuiniging op de uitgaven een herstel van het begrotingsevenwicht te verkrijgen, werd het bereiken van een afdoend resultaat telkenmale opnieuw verhinderd door een voortgaande daling van de opbrengst der belastingmiddelen, gepaard gaande met een verhooging van uitgaven voor „crisisdoel-einden”.

Bedriegen de voortteekenen niet, dan is thans een keerpunt nabij. Met name schijnt de catastrophale daling in de opbrengst der middelen tot staan te zijn gekomen. Verwacht mag worden, dat op het stuk van de inkomsten een zekere stabiliteit is bereikt. Daarmede is wel het onmiddellijke gevaar voor onze Staatsfinanciën afgewend, doch afdoende verbetering zal eerst kunnen worden bereikt, wanneer de inkomsten zich zullen gaan bewegen in stijgende lijn. Dit laatste zal echter eerst dan het geval zijn, wanneer zich door ruimeren afzet onzer producten in binnen- en buitenland een verbetering in onze volkshuishouding zal gaan voltrekken. De Minister gelooft intusschen niet te veel te zeggen, indien hij meent te mogen constateeren, dat zich eenige symptomen van verbetering beginnen te vertoonen, al blijft toch nog steeds het aanbod van goederen en diensten op welhaast elk gebied de vraag daarnaar overtreffen. Het wedervinden van het evenwicht tusschen deze twee in dezen zin, dat de productiemogelijkheden door toegenomen vraag weer ten volle benut zullen kunnen worden, is onmisbare voorwaarde voor de vermindering der werkloosheid. Terwijl uiteraard ook binnenlandsche factoren hierbij een rol spelen, ligt de oplossing der moeilijkheden op dit gebied voor een zeer belangrijk deel op internationaal terrein.

Bij het zoeken naar een herstel van het evenwicht tusschen productie en consumptie zal hier en daar naar wijziging der productie moeten worden gestreefd. Vooral zal op een stimuleeren van de mogelijkheden tot opneming der voortgebrachte goederen het streven gericht moeten blijven. De Regeering heeft er reeds bij herhaling op gewezen, dat blijvend resultaat hier naar haar vaste overtuiging alleen valt te bereiken door een verder doorvoeren van de aanpassing der kosten en loonen van ons bedrijfsleven aan de gewijzigde omstandigheden. Zij meent er zich van ontslagen te mogen rekenen, dit opnieuw uiteen te zetten, doch meent nogmaals ernstig te moeten waarschuwen tegen het streven om de consumptie te stimuleeren door op kunstmatige wijze koopkracht in het leven te roepen. Immers een kunstmatige koopkrachtvermeerdering heeft altijd plaats ten koste van de in het volksvermogen aanwezige reserves en neemt na korter of langer tijd, wanneer die reserves zijn verbruikt, onverbiddeijk haar einde. Daarom kan van een kunstmatige uitbreiding van het consumptievermogen door een geforceerde uitbreiding van het crediet, welke niet steunt op redelijke verwachtingen

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wissels. 3 7 Juli '36	Lissabon 4½ 5 Mei '36
Bk. (Bel. Binn. Eff. 3½ 7 Juli '36	Londen 2 30 Juni '32
(Vrsch. in R.C. 3½ 7 Juli '36	Madrid 5 9 Juli '35
Athene 7 14 Oct. '33	N.-York F.R.B. 1½ 1 Feb. '34
Batavia 4 1 Juli '35	Oslo 3½ 22 Mei '33
Belgrado 5 1 Febr. '35	Parijs 3 9 Juli '36
Berlijn 4 22 Sept. '32	Praag 3 1 Jan. '36
Boekarest 4½ 15 Dec. '34	Pretoria 3½ 15 Mei '33
Brussel 2 16 Mei '35	Rome 4½ 18 Mei '36
Boedapest 4 28 Aug. '35	Stockholm .. 2½ 1 Dec. '33
Calcutta 3 28 Nov. '35	Tokio 3.285 7 Apr. '36
Dantzig 5 21 Oct. '35	Weenen 3½ 10 Juli '35
Helsingfors 4 3 Dec. '34	Warschau 5 26 Oct. '33
Kopenhagen 3½ 22 Aug. '35	Zwits. Nat. Bk. 2 8 Sept. '36

OPEN MARKT.

	1936				1935	1934	1914
	12 Sept.	7/12 Sept.	31 Aug./5 Sept.	24/29 Aug.	9/14 Sept.	10/15 Sept.	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc.	11¼-3/16 ⁴⁾	11/16-1/2 ⁴⁾	11/8-3/8 ²⁾	11/4-5/16	43/4-5/4	9/16-1/2	31/8-3/16
Prolong.	1¼ ⁴⁾	1¼ ⁴⁾	1 ²⁾	1	41/2-5/4	1	2¼-3/4
Londen Daggeld...	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-2
Partic. disc.	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	9/16-5/8	5/8-3/4	41/4-3/4
Berlijn Daggeld...	3/4-1/2	3-1/2	3-3/4	23/4-3/8	3-1/2	4-5/2 ³⁾	—
Maandgeld	23/4-3	23/4-3	27/8-3	23/4-3/16	23/4-31/4	41/2-6 ³⁾	—
Part. disc.	3	3	3	27/8-3	3	33/4 ³⁾	21/8-1/2
Warenw...	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/2 ³⁾	—
New York Daggeld 1)	1	1	1	1	1/4	1	13/4-21/2
Partic. disc.	1/4 ⁴⁾	1/4 ⁴⁾	1/4 ²⁾	1/4	5/16	9/16-5/16	—

1) Koers van 11 Sept. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.
2) 1/5 Sept. 3) 10/14 Sept. 4) 11 Sept. resp. 7/11 Sept.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
8 Sept. 1936	1.479/16	7.44½	59.30	9.71½	24.93½	100%
9 " 1936	1.47½	7.47½	59.36	9.72	24.95	100%
10 " 1936	1.471/16	7.45½	59.30	9.70½	24.92	100%
11 " 1936	1.471/16	7.46	59.29	9.70%	24.91	100%
12 " 1936	—	—	—	—	—	—
14 " 1936	1.47%	7.46¼	59.27	9.70	24.90	100%
Laagste d.w ¹⁾	1.47½	7.42¼	59.22½	9.69½	24.88	100%
Hoogste d.w ¹⁾	1.481/16	7.49	59.40	9.74	25.00	100%
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
8 Sept. 1936	48.06	—	6.10	1.10	—	—
9 " 1936	48.05	—	6.12½	1.10	—	—
10 " 1936	48.03	—	6.10	1.10	—	—
11 " 1936	48.02	—	6.10	1.10	—	—
12 " 1936	—	—	—	—	—	—
14 " 1936	48.01	—	6.09½	1.10	—	—
Laagste d.w ¹⁾	48.—	—	6.07	1.05	—	—
Hoogste d.w ¹⁾	48.10	27.85	6.15	1.15	11.70	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors *)	Buenos Aires 1)	Montreal 1)
8 Sept. 1936	38.37½	33.25	37.42½	3.27½	41½	1.47½
9 " 1936	38.52½	33.37½	37.55	3.30	41½	1.47½
10 " 1936	38.45	33.30	37.47½	3.29	42	1.47½
11 " 1936	38.45	33.30	37.47½	3.30	41½	1.47½
12 " 1936	—	—	—	—	—	—
14 " 1936	38.50	33.32½	37.50	3.30	42½	1.47½
Laagste d.w ¹⁾	38.27½	33.12½	37.30	3.26	41½	1.47½
Hoogste d.w ¹⁾	38.62½	33.45	37.65	3.32	42½	1.48
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95%	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't iste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
8 Sept. 1936	5,0511/32	6,581/16	40,23	67,66
9 " 1936	5,055/8	6,58½	40,23	67,76
10 " 1936	5,0717/32	6,58½	40,23	67,81
11 " 1936	5,0531/32	6,581/16	40,23	67,85
12 " 1936	5,0527/32	6,58½	40,22	67,88½
14 " 1936	5,0611/32	6,581/16	40,23	67,89
16 Sept. 1935	4,94	6,591/8	40,26	67,45
Muntpariteit..	4,86	3,90%	23,81½	40%1/8

voor de toekomst, geen heil worden verwacht. Door een dergelijke geforceerde credietuitbreiding kan men wel tijdelijk de werkgelegenheid uitbreiden, doch worden de moeilijkheden in de toekomst aanmerkelijk vergroot, wanneer de werkvermeerdering tot het verleden behoort en de gemeenschap blijft zuchten onder een belangrijke vermeerdering van den schuldenlast.

De overheid zal daarom bij het verleenen van credieten in de gevallen, waarin daarvoor, bij gebreke van de mogelijkheid om het benodigde kapitaal van particulieren te verkrijgen, op haar een beroep wordt gedaan, met groote behoedzaamheid moeten te werk gaan. Dit is ook hierom noodzakelijk, omdat een der belangrijkste voorwaarden voor economisch herstel is het vertrouwen van den credietgever. Naar mate er op de kapitaalmarkt meer vertrouwen zal heerschen, zal het mogelijk zijn de vereischte credieten tegen lagere rente te verkrijgen. Op het belang, dat een lage rentestand heeft, zoowel met het oog op de verlagening der kosten voor het bedrijfsleven als met het oog op de vermindering door conversie van den druk der door Overheidslichamen in het verleden aangegane schuldverplichtingen, behoeft zeker niet nader te worden gewezen. Wil een lagere rentevoet, die voor het herstel van het economisch leven onmisbaar is, verwezenlijkt worden, dan dient echter in de eerste plaats elke twijfel aan het Staatscrediet buitengesloten te zijn en het eischt voortdurende waakzaamheid om bij den steeds grooteren aandrang om ter leniging van den nood in de meest onderscheiden vormen een beroep op Staatshulp te doen, de leeningscapaciteit van het Rijk ongerept te houden. Gelukkig kan worden verklaard, dat tot dusver het vertrouwen in de credietwaardigheid van den Staat ongeschokt is gebleven en de Regeering rekent het zich tot een harer hoogste plichten er voor te waken, dat dit ook in de toekomst het geval zal blijven.

Binnen de haar door de financiële mogelijkheden

gestelde grenzen tracht de Regeering het economisch leven zooveel mogelijk steun te bieden en blijft haar streven er op gericht, zoowel tot behoud van de afzetmogelijkheden in het buitenland als tot bevordering van het economisch leven binnenslands alles te doen wat in haar vermogen ligt, opdat de volkskracht en het voortbrengingsvermogen in stand blijven en bij den internationalen wedijver in het voortbrengingsproces Nederland zijn rechtmatig aandeel zooveel mogelijk behoudt. De Regeering blijft zich daarbij bewust van de beperktheid van de middelen, welke haar ten dienste staan en de aandrang om steun, welke uitgaat van het bedrijfsleven moet noodzakelijkerwijs blijven uitgaan boven de mogelijkheden, die er voor de Regeering bestaan aan dien aandrang tegemoet te komen.

De loop der gebeurtenissen heeft de Regeering gesteekt in haar overtuiging, dat zij met haar politiek een weg heeft ingeslagen, welke, moge die naar te voorzien was tijd vorderen, niettemin zal voeren tot zoodanige resultaten, dat de mededinging van Nederland op internationale markten mogelijk blijft. Weliswaar kan Overheidssteun daarvoor voorshands nog niet altijd worden gemist, maar voor een belangrijk deel is de oorzaak daarvan gelegen in de nationaal georiënteerde economie, die er toe leidt enerzijds den invoer te belemmeren, anderzijds goederen en diensten goedkooper aan het buitenland aan te bieden dan de binnenlandsche voortbrengingskosten rechtvaardigen. Zoolang die ongezone toestand, welken slechts internationale samenwerking schijnt te kunnen opheffen, blijft voortbestaan, zullen — al zal alle aandacht moeten worden gericht op het slaken van onnoodig knellende banden — Overheidsmaatregelen om den eigen handel en industrie steun te bieden op binnenlandsche zoewel als op buitenlandse markten wel niet achterwege kunnen blijven. Het verwijt van hun voortbestaan kan dan echter

STATISTISCH OVERZICHT

	GRANEN EN ZADEN								TUINBOUWARTIKELEN				VLEESCH							
	TARWE Manitoba loco Rotterdam/ Amsterdam per 100 kg. 1)		ROGGE 74 kg Bahia Blanca loco R'dam/A'dam per 100 kg. 2)		MAIS La Plata loco R'dam/A'dam per 2000 kg.		GERST 64/65 kg La Plata loco Rotterdam/ A'dam per 2000 kg. 4)		LIJNZAAD La Plata loco R'dam/A'dam per 1960 kg.		DRUIVEN Black Alicante per kg Westland	TOMATEN A per 100 K.G. Westland		VROEGE AARD- APPELEN p. 100 K.G. Groote- broek		RUND- VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam		VARKENS- VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam		
1925	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%		
	17,20	100,0	13,07 ⁵		231,50	100,0	236,00	100,0	462,50		0,80 ⁵	100,0	20,— ⁵	100,0	4,93 ⁵	100,0	93,— ⁵	100,—	77,50 ⁵	100,—
Jan. 1936	5,45	31,7	3,52 ⁵	27,0	56,00	24,2	63,50	27,0	153,50	33,1	—	—	—	—	—	—	44,—	47,3	50,87 ⁵	65,6
Febr. "	5,22 ⁵	30,4	3,40	26,0	55,25	23,9	64,50	27,3	152,50	33,0	—	—	—	—	—	—	43,77 ⁵	47,1	48,25	62,3
Maart "	5,22 ⁵	30,4	3,50	26,8	59,50	25,7	69,75	29,6	150,00	32,4	—	—	—	—	—	—	45,75	49,2	46,57 ⁵	60,1
April "	5,17 ⁵	30,1	3,45	26,4	64,00	27,6	70,00	29,7	147,25	31,8	—	—	—	—	—	—	48,50	52,1	45,37 ⁵	58,6
Mei "	5,12 ⁵	29,8	3,17 ⁵	26,6	63,75	27,5	72,25	30,6	147,75	31,9	—	—	—	—	—	—	51,60	55,5	44,30	57,2
Juni "	5,05	29,4	3,45	26,4	66,00	28,5	71,50	30,3	154,00	33,3	—	—	—	—	—	—	54,15	58,2	46,25	59,7
Juli "	5,62 ⁵	32,7	3,65	27,9	71,75	31,0	74,75	31,7	162,50	35,1	—	—	7,47	37,4	2,06	41,8	57,35	61,7	47,75	61,6
Aug. "	6,35	36,9	4,02 ⁵	30,8	84,00	36,3	88,00	37,3	170,00	36,8	0,48	60,0	4,23	21,2	2,75	55,8	60,40	64,9	50,20	64,8
7 Sept. "	6,15	35,8	4,—	30,6	84,50	36,5	82,50	35,0	165,00	35,7	0,28	35,0	3,17	15,9	—	—	64,— ⁵	68,8	53,— ⁶	68,4
14 " "	6,35	36,9	4,15	31,7	88,00	38,0	89,00	37,7	166,50	36,0	—	—	—	—	—	—	61,30 ⁷	65,9	52,50 ⁷	67,7

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nos. van 8, 15 Aug. 1928, 25 Febr. 1931 en 15 Febr. 1933. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2. van Jan. 1931 tot 16 Dec. 1929 American No. 2. van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 23 Mei 1933 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1933 tot 23 Mei 1934 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1934 tot 23 Mei 1935 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1935 tot 23 Mei 1936 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1936 tot 23 Mei 1937 74 kg Zuid-Russische. 3) Van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3. Van 19 Sept. '32 tot 24 Juli '33 62/63 kg Z.-Russ. Van 24 Juli '33—7 Oct. '35 64/65 kg La Plata. Van 7 Oct. '35—18 Mei '36 62/63 kg

Vervolg STATISTISCH OVERZICHT

	MINERALEN						TEXTIELGOEDEREN										DIVERSEN			
	STEENKOLEN Westfaalsche/ Hollandsche bunkerkolen, ongezeefd f.o.b. R'dam/A'dam per 1000 kg.		PETROLEUM Mid. Contin. Crude 33 t/m 33,90 Bé s.g. per barrel		BENZINE Gulf exp. 64/66 ⁵ ¢cts. per U.S. gallon		KATOEN				WOL gekamde Australische, Merino, 64's Av. loco Bradford per lb.		WOL gekamde Australische, Crossbred Colo- nial Carded, 50's Av. loco Bradford per lb.		KOE- HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pnd.		KALK- SALPETER Gld. per 100 kg netto			
1925	fl.	%	\$	%	¢cts.	%	¢cts.	%	pence	%	pence	%	pence	%	pence	%	fl.	%	fl.	%
	10,80	100,0	1,68	100,0	14,86	100,—	23,25	100,0	29,27	100,—	9,35	100,—	55,00	100,0	29,50	100,0	34,70	100,0	12,—	100,0
Jan. 1936	6,15	56,9	0,61 ⁵	36,6	3,39	22,8	7,05	30,3	5,82	19,9	2,91	31,1	19,25	35,0	9,00	30,5	15,—	43,2	5,80	48,3
Febr. "	6,15	56,9	0,61	36,3	3,45	23,2	6,80	29,2	5,49	18,8	2,74	29,3	19,25	35,0	9,25	31,4	15,—	43,2	5,85	48,8
Maart "	6,15	56,9	0,61 ⁵	36,6	3,47	23,4	6,75	29,0	5,57	19,0	2,79	29,8	19,75	35,9	9,50	32,2	14,25	41,1	5,90	49,2
April "	6,20	57,4	0,61 ⁵	36,6	3,43	23,1	6,90	29,7	5,47	18,7	2,73	29,2	19,75	35,9	9,50	32,2	14,—	40,3	5,95	49,6
Mei "	6,25	57,9	0,61 ⁵	36,6	3,43	23,1	6,90	29,7	5,42	18,5	2,67	28,6	20,00	36,4	9,50	32,2	13,75	39,6	6,—	50,0
Juni "	6,30	58,3	0,61 ⁵	36,6	3,36	22,6	7,10	30,5	5,43	18,6	3,34	35,7	19,25	35,0	9,25	31,4	13,—	37,5	6,—	50,0
Juli "	6,25	57,9	0,61 ⁵	36,6	3,25	21,9	7,80	33,5	6,24	21,3	3,60	38,5	19,25	35,0	9,25	31,4	13,—	37,5	6,—	50,0
Aug. "	6,30	58,3	0,61 ⁵	36,6	3,20	21,5	7,20	31,0	6,60	22,5	3,42	36,6	19,75	35,9	9,25	31,4	13,50	38,9	6,—	50,0
7 Sept. "	6,30	58,3	0,61 ⁵	36,6	3,25 ²⁾	21,9	7,05 ³⁾	30,3	6,34 ⁴⁾	21,7	3,37 ⁴⁾	36,6	19,75 ⁶⁾	35,9	9,50 ⁶⁾	32,2	—	—	6,—	50,0
14 " "	6,35	58,8	0,61 ⁵	36,6	3,25 ²⁾	21,9	7,35	31,6	6,58 ⁵⁾	22,5	3,62 ⁵⁾	38,7	19,75 ⁷⁾	35,9	9,75 ⁷⁾	33,1	—	—	6,—	50,0

1) Jaar- en maandgem. afger. op 1/8 pence. 2) 5 Sept. 3) 12 Sept. 4) 2 Sept. 5) 9 Sept. 6) 3 Sept. 7) 10 Sept. 8) 8 Sept.

KOERSEN TE LONDEN.

Table with columns: Plaatsen en Landen, Noteerings-eenheden, 29 Aug. 1936, 5 Sept. 1936, 7/12 Sept. 1936 (Laagste/Hoogste), 12 Sept. 1936. Rows include Alexandrië, Athene, Bangkok, Budapest, Buenos Aires, Calcutta, Constantin, Hongkong, Kobe, Lissabon, Mexico, Montevideo, Montreal, Riod. Janeiro, Shanghai, Singapore, Valparaiso, Warschau.

1) Offic. not. 5 Aug. 1936; 11 Sept. 17. 2) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 28 Aug. 17.03; 31 Aug. 17.02; 2 Sept. 17.00. 3) Offic. not. 29 Aug. 38 3/4; 3 Sept. 38 1/2; 4 Sept. 38 1/4; 5 Sept. 38 1/16; 10 Sept. 38 1/2. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste 'export' notering.

ZILVERPRIJS

Table with columns: Londen (N. York), 8 Sept. 1936, 9 Sept. 1936, 10 Sept. 1936, 11 Sept. 1936, 12 Sept. 1936, 14 Sept. 1936, 16 Sept. 1935, 27 Juli 1914. Values range from 19% to 65%.

GOUDPRIJS

Table with columns: Londen, 8 Sept. 1936, 9 Sept. 1936, 10 Sept. 1936, 11 Sept. 1936, 12 Sept. 1936, 14 Sept. 1936, 16 Sept. 1935, 27 Juli 1914. Values range from 137/10 to 84/10.

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Table with columns: Vorderingen, 31 Aug 1936, 7 Sept. 1936. Rows include Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank, Voorschotten op ultimo Juli 1936, Voorschootten aan Ned.-Indië, Kasvord.weg. credietverst. afh. buitenl., Daggeldteening tegen onderpand, Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen, Vord. op andere Staatsbedrijven, Verstr. ten laste der Rijksbegr. kasgeldteeningen aan gemeenten (saldo).

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table with columns: 5 Sept. 1936, 12 Sept. 1936. Rows include Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt, Schatkistbiljetten in omloop, Schatkistpromessen in omloop, Zilverbons in omloop, Schuld op ultimo Juli 1936 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fonds. alsm. opc. op die bel. en op de vermogensbelasting, Schuld aan Curaçao, Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. 1) Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1) Id. aan andere Staatsbedrijven 1) Id. aan diverse instellingen 1) 1) In regk.-crt. met 's Rijks Schatkist.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table with columns: Data, Metaal, Circulatie, Andere opsch. schulden, Discont., Div. reke-ningen. Rows include 15 Aug. 1936, 8 Sept. 1936, 1 Sept. 1936, 25 Juli 1936, 18 Sept. 1936, 1 Juli 1914.

1) Sluipst. der activa.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 14 September 1936.

Table with columns: Activa, Binnel. Wis., sels, Prom., enz. in disc., Papier o. h. Buitenl. in disconto, Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel., Beleeningen (incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.), Op Effecten, Op Goederen, Voorschotten a. h. Rijk, Munt, Goud, Muntmat., Goud, Muntmat., Zilver, enz., Muntmat., Zilver. Rows include Hfdbk., Bijbnk., Ag.sch., Hfdbk., Bijbnk., Ag.sch., Hfdbk., Bijbnk., Ag.sch., Hfdbk., Bijbnk., Ag.sch., Hfdbk., Bijbnk., Ag.sch.

Passiva.

Table with columns: Kapitaal, Reservefond, Bijzondere reserve, Pensioenfonds, Bankbiljetten in omloop, Bankassigtiati in omloop, Rek.-Cour. f Het Rijk, saldo's: Anderen, Diverse rekeningen. Rows include Kapitaal, Reservefond, Bijzondere reserve, Pensioenfonds, Bankbiljetten in omloop, Bankassigtiati in omloop, Rek.-Cour. f Het Rijk, saldo's: Anderen, Diverse rekeningen.

Table with columns: Beschikbaar metaalsaldo, Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is, Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht. Rows include Beschikbaar metaalsaldo, Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is, Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht.

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 68.518.450,- 2) Waarvan in het buitenland f 29.894.097,67

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table with columns: Data, Goud, Circulatie, Andere opsch. schulden, Beschikb. Metaal-saldo, Dekkings perc. Rows include 14 Sept. '36, 7 Sept. '36, 25 Juli '14.

Table with columns: Data, Totaal bedrag disconto's, Schatkist-promessen rechtstreeks, Beleeningen, Papier op het buitenl., Diverse reke-ningen. Rows include 14 Sept. 1936, 7 Sept. 1936, 25 Juli 1914.

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Table with columns: Data, Goud, Zilver, Circulatie, Andere opsch. schulden, Beschikb. metaal-saldo, Wissels, buiten N.-Ind. betaalb., Dis-conto's, Belee-ningen, Diverse reke-ningen, Dekkings-percentage. Rows include 12 Sept. '36, 5 Sept. '36, 15 Aug. 1936, 8 Sept. 1936, 25 Juli 1914, 12 Sept. '36, 5 Sept. '36, 15 Aug. 1936, 8 Sept. 1936, 25 Juli 1914.

1) Sluipst activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.